Cumhuriyet

6 OCAK 1985

PARASIZ EK 53

SİYASET 85

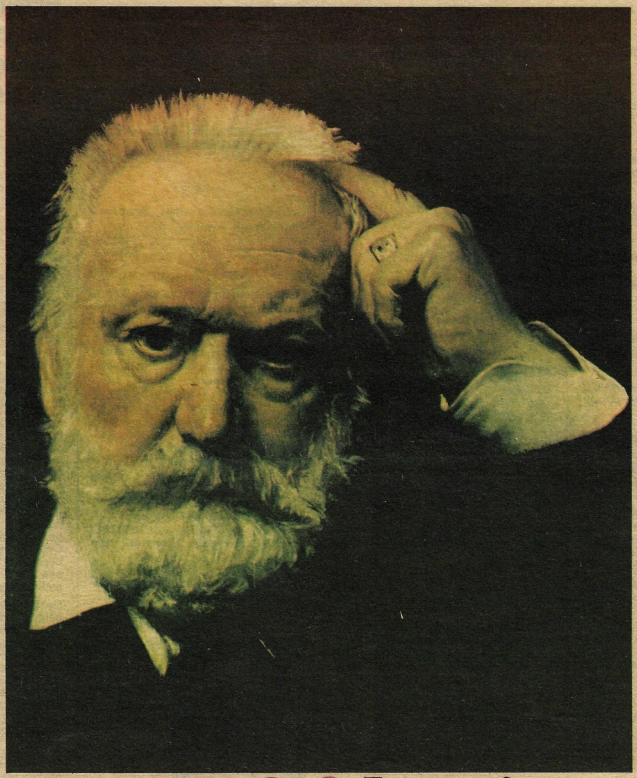

HUGO

Tutucu mu?
İlerici mi?
Tutarsız mı?

'85 BAŞINDA İNGİLTERE 10

İNCİR ÇEKİRDEĞİ

Biz bu gençleri seviyoruz.

ATİLLA SIN
ANAP Milletvekili

•

Bir kere Sayın Özal'ın ikna edici niteliği var; ikincisi ses tonunda birleştirici bir özellik var

TÜRKÂN ARIKAN
Bağımsız Milletvekili

•

Biz 18 yaşa inanıyoruz

TURGUT ÖZAL
Başbakan

•

Önümüzdeki yıllarda, turizm gelirlerimizi milyar dolarlarla ifade edebileceğiz.

MÜKERREM TAŞÇIOĞLU
Turizm ve Kültür Bakanı

•

Yapamayız, gidemeyiz, yiyemeyiz, yaşayamayız.

MUSTAFA KAPICI
Yılın "Ortadirek"i

•

Komşuluk bir kader meselesidir. İşte Bulgaristan, Romanya, işte Sovyet Rusya...

İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL
Dışişleri eski Bakanı

•

Altyapı deyince, bir yapı için gerekliolan yol, kanalizasyonlar, su, elektrik gibi işlemlerin tümü akla gelir... Sözlükteki anlamı bu... Bir de Beden Terbiyesi'nin altyapı ile ilgili bir değerlendirmesi var... Sporumuzun organizasyon, eğitim ve tesis sorunlarını içeren bir anlamı var... Divan heyeti olarak sizler hangi cevabı benimserseniz onu geçerli sayın...

ALİ URAS
Galatasaray Kulübü Başkanı

•

Köy imamlarına birer küçük araba armağan edilmeli.

ÇETİN ALTAN
Güneş Gazetesi Yazarı

•

Aşırı sağcı ha... Vatanını sevmenin aşırısı olur mu imiş...

ERGUN GÖZE
Tercüman Gazetesi Yazarı

•

25 Nisan 1985'teki Avrupa Güreş Şampiyonası'na kadar dış temasları iptal ettim. Nedeni, rakiplerimizden güreşçilerimizi saklayacağım... Bizimkilerin iyi veya kötü taraflarını görmesinler, anlamasınlar...

HALİL ATA
Güreş Federasyonu Başkanı

•

KDV'den hiç taviz verilmemeliydi. Biz baştan, farklı vergi nispetlerinin uygulanmasında hesap yapılırken (küfür yeriz) diye düşünmüştük.

VURAL ARIKAN
Maliye eski Bakanı

Gördüğünüz gibi daha 20'sinde gibi gösteriyorum.

SEVİM TUNA
Şarkıcı

•

Halkın arasındayım. Etrafımda bir grup var. Herkes birbirine yabancı. Herkes dertleşiyor. Ben de o vatandaşlardan birisiyim. Beni de tanıyan yok.

ABDULLAH URAZ
Son Havadis Gazetesi Yazarı

•

Tepeden tırnağa zincirleme bir sorunsal.

CİHAN AKTAŞ
Milli Gazete Yazarı

Yatağa yorgun olmadan asla girmeyin.

VICTORIA PRINCIPAL
Sinema Sanatçısı

•

MHP'ye duyduğum yakınlık özel işlerim içindi.

ALİ KOÇ
MHP davası tanığı

•

Bakanlıkta, siyasette, koşuda antrenmansızım.. Yüklenin bakalım.

VEHBİ DİNÇERLER
Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanı

•

Beni tanıdılar bunu biliyorum, ama anladılar mı bilmiyorum!

ALTAN TUFAN
TV'nin KDV'cisi

•

Bir izlemek tuttırmuşlardır. 10-15 fiili, bir tek, "izlemek" ile halletttiriveriyorlar.

AHMET KABAKLI
Tercüman Gazetesi Yazarı

•

Ya var olacağız ya da yok!

ŞEVKET YILMAZ
Türk-İş Genel Başkanı

•

Hastanelerinize sahip çıkın, yakında devlet hastanelerini de satabiliriz, devredebiliriz.

MEHMET AYDIN
Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı

Adam ölüyor, ama eşi aylığı almaya devam ediyor.

MUSTAFA KALEMLİ
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı

•

Yoldaş Tikhonov Türkiye'de Afganistan'ın ızdırabını aynen paylaşan insanların bulunduğunu bilmeli. Galiba biz de olmasak, Tikhonov'a bunu kimse söylemeyecek.

Milli Gazete Başyazısından

•

Ali Bars muhatabını duvara sıkıştırmadan rahatlatan birisidir.

AJDA PEKKAN
Şarkıcı

•

Eskiden şarkıcı döverdim, ama evlendikten sonra dövemiyorum.

FAHRETTİN ASLAN
Gazinocu

•

Herkes sorumlu davranmalı, ülkesine karşı ailesine gösterdiği özeni göstermeli, yıkıcı değil yapıcı olmaya çalışmalıdır. Fakat siyasi sorumlular da, ana görevlerinin, Türkiye'yi özgürlükçü bir demokrasiye kavuşturmak olduğunu bilmelidirler...

MEHMET BARLAS
Milliyet Gazetesi Başyazarı

•

Suçlarımı Allah'a itiraf ettim.

MEHMET ALİ AĞCA
Sade Terörist

•

Maaş zammınızı harcamayın.

EKREM PAKDEMİRLİ
Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarı

•

Milletimizin yüzü, 1985'de her kesimiyle daha da gülecektir.

HALİL ŞIVGIN
ANAP Genel Başkan Yardımcısı

Kızlar arasında oturursam Sabancı gibi olurum.

VEHBİ KOÇ
İşadamı

•

Milyarlık yattan denize girdim.

EMEL SAYIN
Şarkıcı

haftanın portresi

?

Üstelik "geliyorum" diyerek gelmişti

Geleceğini kısa süre önce bildirdi. "Yılbaşında geliyorum, artık birlikte yaşayacağız" dedi. Geldiğinde ne yapacağını da söyledi.
Kimileri onu ciddiye aldı, kimileri umursamadı. Biri çıkıp, "O geldiği zaman ucuzluk olacak" varsayımını ortaya attı.

Herkes birbiri ile tartışırken, o söylediği gibi, söylediği zamanda geldi.

Gelişi bayağı şaşırtıcı oldu. Çünkü onu başımıza gönderenler bile böylesini hiç tahmin etmemişti. Kendini şöyle bir gösterince piyasayı altüst etti. Yaşamak için nasıl nefes almak gerekliyse, birilerinin zengin olması için yüzde 10 öyle gerekliydi. Ve durdukları yerde birileri havadan yüzde 10 daha fazla kazanmaya başladı. Birileri de yüzde 10 daha fazla vermeye...

Hayatımız zaten yüzde hesabı üzerine kuruluydu. Günlerce fatura toplayıp üç ay sonra yüzde 10'unu geri alıyorduk ya, işte o yüzde 10'u yüzde 15'e çıkartıp, bizi ödüllendirdiler. Yüzde 5'lik artışa herkes çok sevindi. Ama yüzde 10'u bugün ödeyip, yüzde 15'i üç ay sonra geri alacağımızı öğrenince, işin aslı ortaya çıktı. Birileri bizim cebimize elini sokmuştu... Cebimizdeki el, bizden aldığını önce başkasının cebine koyuyor sonra da ona, "Sen o parayı getir benim cebime koy" diyordu.

Gelişi büyük merak konusu olan ve hâlâ ne olduğu tam anlaşılamayan KDV'nin, aydınlığa kavuşmayan taraflarından biri de bu. Siz bir dükkâna gireceksiniz, 100 liralık mal alacaksınız,10 lira da KDV ödeyeceksiniz, ama size kargacık burgacık yazılarla bir "fiş" kesecekler ya da kesmeyecekler, sonra o 10 lira ne olacak? Devletin kasasına nasıl girecek? Noterden onaylı fatura ile mi?

Herkes fatura kesmekle yükümlü mü? Herkes fatura kestirmekle yükümlü mü? Herkes vergisini ödemek zorunda mı? Kimse tüketiciden aldığı KDV'yi cebine atmayacak mı? Bütün KDV'ler devletin kasasına mı girecek?

Herkes bugünlerde neye, nasıl KDV ödeyeceğini hesaplıyor ama ödediği bu KDV'lerin yarın ne olacağını kimse düşünmüyor. KDV'yi getirenlerin tasarısı önce noter onaylı faturalarla, sonra yazar kasalarla bu paraları tahsil etmek. Bunlar "yarın"a yönelik işler.

Bugün, iğneden ipliğe her şey yüzde 10 pahalandı ve aradaki fark birilerinin cebine girmeye başladı.
Hoşgeldin KDV, hoşgeldin KDV zenginleri...

haftanın fotoromanı

İşadamı Hacı Sabancı

Fotoğraf: ENDER ERKEK

dünya kulisi

İSVİÇRE

Emmanuelle'i isteriz

*İsviçre televizyonu Kilise'nin ve politikacıların yoğun tepkileri üzerine yeni yayın döneminde Sylvia Kristel'in rol aldığı **"Emmanuelle"** filminin yerine ailece izlenebilecek **"The Sound of Music"** filmini yayınlama kararı aldı. Kilise ve politikacıların filmin gösterilişine pornografik oluşu nedeniyle karşı çıkmasına rağmen kamuoyu yoklamaları İsviçre halkının yüzde 70'inin Emmanuelle'i izlemeyi tercih ettiğini gösteriyor.*

İNGİLTERE

Scargill soylu, Thatcher tamirci

*İngiltere'de çıkan **"Mail on Sunday"** gazetesi İngiliz Maden İşçileri Sendikası Başkanı **Arthur Scargill** ve Başbakan **Margaret Thatcher**'in köklerini inceleyen bir yazı yayımladı. Gazetenin haberine göre Scargill, onikinci yüzyılda Yorkshire'da yaşayan **Sir Warin de Scargill** adlı bir azilzadenin soyundan geliyor. Başbakan **Margaret Thatcher** ise, ayakkabı ve çizme tamircisi bir ailenin soy ağacının son yaprağı.*

BEETHOVEN

Bestecinin aşkı

*Ünlü besteci **Ludwig Van Beethoven**'in hayatının tek aşkı olduğu sanılan bir kadına yazdığı mektup önümüzdeki mayıs ayında Londra'da açık arttırmayla satılacak. Mektupla birlikte Beethoven'in bir portresi de satışa sunulacak. Beethoven hayatı boyunca hiç evlenmemişti. Ünlü bestecinin günlüklerini inceleyen uzmanlar bestecinin hayatı boyunca sadece bir kişiye aşık olduğu sonucuna vardı. Bu postalanmamış mektup ölümünden sonra Beethoven'in özel eşyaları arasında bulundu. Bestecinin 42 yaşındayken yazdığı 1812 tarihli mektup, o sırada 32 yaşında olan **Antonie Brentano**'ya hitaben yazılmış. Beethoven, mektupta Brentano ve eşine **"iyi eğlenceler"** diyerek **"çocuklarını kucakladığını"** belirtiyor.*

OBURLUK

Jane Fonda

*47 yaşındaki ünlü film yıldızı **Jane Fonda**, 12 yaşından 35 yaşına kadar günlerinin büyük kısmını yiyecek satın almayı ve yemeyi düşünerek ve çeşitli yemekler hayal ederek geçirdiğini belirtiyor. Jane Fonda bu yiyecekleri satın alır almaz yakmayı ya da başka türlü yok etmeyi düşünmesine rağmen hepsini yiyor, sonuçta günde 15-20 kere kusuyormuş.*

BU HAFTA SİYASET 85

İlk kez bir pazar günü birlikteyiz. **Cumhuriyet**'in haftalık **Siyaset** ekinin pazarları yayımlanması, sanırız pek çok okurumuzun da isteğiydi. **Siyaset - 85**, böylelikle, yerini aldığı **Siyaset - 84** gibi, otobüste, dolmuşta, işe yetişme telaşıyla, akşam iş yorgunluğuyla mücadele etmek zorunda olmayacak. Sadece, giderek insanların işte çalışmadığı ve uyumadığı zamanların hepsine el atan, gözü doymaz TV ve video ile rekabete girişecek.

Siyaset - 85'in ilk sayısında Fransız edebiyatçı Victor Hugo'nun kişiliği, hayata bakışı, siyasete yaklaşımı üzerinde durulmasının nedeni, 1985'in Hugo'nun ölümünün 100. yılı oluşu. Başta Fransa olmak üzere birçok ülkede bu vesileyle yapılacak faaliyetler planlanıyor. Fransız Akademisi üyesi Alain Decaux'nun Hugo üzerine yazısını okurken, Hugo çapında da olsa bir tek insanın yaşantısını aşan, çok daha genel bir çerçevedeki sorunların aklınızdan geçeceğini sanıyoruz. Siyasette -ve toplumsal hayatta- "ilkeler", "değerler" ile karşımıza çıkan bir somut gerçekliğe göre alınacak tavırların çelişkisi üzerine düşünme fırsatının doğacağını umuyoruz. "Sefiller"in yazarının, sevecenlikle yaklaştığı insanlar ayaklanıp sokağı ele geçirince buna tavır alması, Napolyon III'ü önce benimseyip ardında ona karşı ayaklanma çağrıları yapması tutarsızlık mı? Ya da **sadece** tutarsızlık mı?

Siyaset konuşulurken, genellikle bireyler "birim" alınmaz. Gerçekten de, toplum hayatının bir kesitini dönüştüren olaylar, gelişmeler ele alındığında "özne"lerin bireyler olmaması, sınıflar, zümreler, kitleler, en azından gruplar olması doğal. Ama buradan doğan ve hiç de doğal olmayan bir yanılsama, bireylerin bütün davranışlarını da aynı genel zeminden hareket ederek açıklamak. Böyle bir bakış, tek tek insanların sahip olduğu değerleri, onların bireysel tutku, alışkanlık, özlem ve hedeflerini bütünüyle göz ardı etmeyi getiriyor. Aynı şekilde, insanın kendi davranışlarına yön verirken de hep kendi dışında belirlenmiş kriterlere kendini uydurmaya çalışmasına yol açıyor.

"Sefiller"in durumunu kışkırtıcı tasvirlerle gözler önüne seren bir Hugo "halkçı", 1848 ayaklanmasına karşı çıkan Hugo "tutucu", Napolyon III'ü onaylamış Hugo "Bonapartist", ona karşı direniş çağrısı yapan Hugo "anarşist", Paris Komünü için "iyi bir şey" derken "devrimci", Komünün bu "iyi şeyi kötü yaptığını" söylerken "saf demokrat-eleştirel", Komünün dağıtılışını onaylarken "gerici", hükümetin baskıcı tutumuna karşı çıkarken "ılımlı" mı? Bir tek kişinin hayata karşı tavırlarında böylesine birbirlerine karşı olarak beliren ya gelebildiklerine göre beliki de bu kavramlar o kadar net tanımlara sahip değil.

Genel tanımlar dünyayı anlamamız için önemli, ama herhangi bir konunun ele alınış tarzı somut hayata, insanlara, bize ne kadar yakınlaşıyorsa ilgi ve dikkatimiz o kadar fazla uyanlabiliyor. Gündelik hayattan, toplum hayatının çeşitli alanlarından kesitler sunan bir "1985 Başında İngiltere" yazısını 10-11. sayfalarda bulacaksınız. Gözlemlere dayanan, Türkiye ile karşılaştırmalara yer veren, bu nedenle sadece "İngiltere yazısı" olmakla sınırlı kalmayan bu izlenimler dizisinin ikinci bölümünü gelecek hafta yayımlayacağız.

ÜMİT KIVANÇ

HP'de deklarasyonlar birbirini izliyor

Yoksa başkanı istemeyen mi var?

HASAN UYSAL

ANKARA—Geçtiğimiz yılın son ayı içinde HP'nin üç ayrı grubu birbiri ardına deklarasyonlar yayımladılar. İlk deklarasyon partinin, **"orta yolcuları"** olarak bilinen Üçüncü Dünyacılar grubundan geliyordu. Bu grubun başını çekenlerden DM kökenli **Paşa Sarıoğlu, Ayhan Fırat, Sururi Baykal, Feridun Şakir Öğünç** ve **Onursal Şeref Bozkurt,** hazırladıkları deklarasyonu bir basın toplantısı ile duyurmaktan son anda vazgeçip bir kısım imzalar karalanmış bir metni TBMM'de basın mensuplarına dağıtılmak üzere bankonun üzerine bırakıp, gideceklerdi. Daha önce metne imzalarını atanların bir bölümünün imzalarını sonradan karaladıkları görülmüştü.

Metnin sonunda yer alan imzaların karşılığındaki sayıya bakılırsa metni 47 kişi imzalamıştı. Oysa imza sayısı 46 idi. Bunlardan 7'sinin üzeri karalanmıştı. 7 kişi de demokratik sol gruptan idi. Ertesi gün 9 demokratik sol grup parlamenterinin de imzalarının silinmesini istedikleri, ancak metnî hazırlayanların bunları silmeden basına dağıttıkları ortaya çıkacaktı. Metin aslında basına değil, Genel Başkan **Necdet Calp**'e verilecekti. Metni hazırlayan Üçüncü Dünyacılar, demokratik sol grup parlamenterlere gidip, **"hazırlayacağımız metinde Genel Başkan Calp'in ve yönetimin değişmesini isteyeceğiz"** demişler ve demokratik sol ekipten parlamenterler de imza vermişlerdi. Oysa metin bu içerikte hazırlanmamış, partide birlik bütünlük isteyen, yuvarlak sözlerle doldurulmuştu. Bunu duyan 16 parlamenter, imzalarını geri çekmişlerdi. Amaçları hem parti yönetimi ne hem de demokratik sol gruba çatıp, çatışmadan bıkan parlamenterlerle bir grup demokratik sol parlamenteri yanlarına çekmek, doğan boşlukları yararlanmaktı. Çoğunlukla baştan beri Calp'ten yana oldukları halde son zamanlarda partinin hızla eridiğini görüp, Calp'e ve onun yönetimine karşı çıkarak bir grup oluşturmaya çalışan Üçüncü Dünyacıların etkinlik kazanmaya yönelik ilk atağı geri tepmiş sayılabilirdi.

İkinci deklarasyon, demokratik sol grup olarak bilinen ve çoğunluğunu genç parlamenterlerin oluşturduğu gruptan geldi. Üçüncü Dünyacıların deklarasyonunun hemen ertesi günü demokratik sol grup deklarasyonu bir basın toplantısıyla açıklandı. Deklarasyon bir hafta boyunca imza atan 38 parlamenterin görüşleri alınarak Mustafa Kemal Palaoğlu tarafından yazılmıştı. Metni deklarasyonu kaleme alan Palaoğlu okudu. Basın toplantısına partiyi ilk kuran ve veto edilen kurucular da gelmişti. Metinde ilk kez demokratik sol grubun demokratik sol düşünceyi açıkladığı, demokrasi, TBMM'nin etkinliği ve sol birlik konularında geniş pasajlara yer verildiği görülüyordu. HP'nin gerek muhalefet, gerekse Meclisin üstünlüğü konusunda üstüne düşeni yapamadığı, bir özeleştiri ile açıklanıyordu. Parti yönetimi isim verilmeden de olsa ağır biçimde eleştiriliyordu.

Ertesi günü bekleyemeyen demokratik sol gruptan eski genel sekreter **Aydın Güven Gürkan,** bazı gazetelerin akşam baskılarının satıldığı tren garından gazeteleri alarak, merakını gideriyordu. Basının toplantıya büyük önem verdiğini göz önüne alarak, demokratik sol gruptan parlamenterler, Genel Başkan Necdet Calp'in **"artık bu durumda"** istifa edeceğini, kısa sürede genişletilmiş kurucular kurulunu toplamak durumunda kalacağını ileri sürüyorlardı.

Üçüncü Dünyacılar'ın yönetime de demokratik sol gruba da çatarak, herkesi itidale davet eden sağduyu odağı izlenimi uyandırma atağı başarısızlıkla sonuçlandı.

Gerek demokratik sol grup gerekse Üçüncü Dünyacıların beklentileri gerçekleşmedi. Üçüncü Dünyacıların metninden yayınlanmadan önce haberdar olan Calp'e demokratik sol grubun metni iki saat sonra ulaştı. Alelacele metni okuyan HP Genel Başkanı, **"HP'de genel başkan sorunu değil, genel başkansızlık sorunu vardır"** cümlesini beklenmedik biçimde yorumlayarak, istifasını bekleyenleri hayal kırıklığına uğratacaktı. Çünkü HP Genel Başkanı, daha önce de söylediği şu sözleri tekrar edecekti:

"İki metinde de benden hiç söz edilmiyor. Yani seni istemiyoruz demiyorlar. Bu partide beni bir kişi genel başkan olarak istemesin, ertesi günü istifa ederim."

Calp'in bu sözleri, demokratik sol grupta önce şaşkınlık, sonra da bir kahkaha tufanının doğmasına yol açtı. HP'de sayıları 72'yi bulan iki grup parlamenterle, halen yönetimde olduğu halde Calp'e karşı çıkan 10 parlamenter olmak üzere 115 kişiden 82'si aylardır sürekli olarak HP Genel Başkanına karşı çıkıyorlar, Calp ile beraberindeki 9 parlamenterin partiyi pasifize ettiğini, muhalefet yapılmasını engellediğini, partinin görüntüsünü bozduklarını söylüyorlardı. Deklarasyonlarda cümle aralarındaki ince karşı çıkışları, hatta alayı anlamazlıktan gelip **"Beni istemeyen yok ki"**, diyen Calp'in bu sözlerini demokratik sol grup parlamenterler, bu kez şöyle yorumladılar:

"Aslında Sayın Genel Başkan yerel seçimler öncesinde SODEP'lizden bir-oy fazla alsın, istifa ederim' **demişti, ama etmedi. Bu konuda da biz açık açık seni istemiyoruz desek de -ki, zaten dedik- bu sözlerini inkâr eder."**

Demokratik sol grubun tahmini doğru çıkmıştı. Üç gün sonra, bütün partiler yeni yıl mesajı veririken, HP yönetiminden bir deklarasyon yayımlandı. Deklarasyon demokratik sol gruba çatıyor, parti içindeki demokratik sol hareketi **"partiden ceza alan birkaç milletvekilinin oyununa gelmekle"** suçluyordu.

Örgüt ile bağları kopuk, tabanı hızla erişen üç gruplu HP yeni yıla böyle giriyordu.

Dört eğilimi hafızadan silin (listeye yazın)

CANAN YAZGANGİL

ANKARA — Başbakan **Turgut Özal'**ın defalarca tekrarladığı **"Dört eğilim dalını hafızalarınızdan silin"** uyarılarına rağmen, ANAP içerisindeki eğilimlerin çekişmesi İzmir ve İstanbul ilçe kongreleriyle iyiden iyiye açığa çıktı.

ANAP'ta ilk çatlak sesler Eskişehir ve Manisa'dan gelmişti. Manisa Belediye Başkanı **Ertuğrul Dayıoğlu**, il yönetimi ile açıktan kavgaya girerken, üye listeleri ve kayıt defterleri kaybolmuştu. Manisa milletvekilleri **Mekin Sarıoğlu, Gürbüz Şakranlı** ve **Münif Yazıcı**'nın araya girmesi de sorunu çözümlemeye yetmemişti. Genel Merkez Manisa olayına el koydu, örgütlenmeden sorumlu Genel Başkan Yardımcısı **Mehmet Keçeciler**, devreye girdi. Olayın üstü örtüldü. Sonunda milletvekillerinden her zaman olduğu gibi, **"sorunu büyütmemeleri"** istendi.

Oysa, Mehmet Keçeciler'e yakınlığı ile bilinen Manisa İl Başkanı **Kadir Benzergil** ile TBMM'deki Manisa milletvekilleri Gürbüz Şakranlı ve Mekin Sarıoğlu'nun desteklediği ANAP'lı Belediye Başkanı Ertuğrul Dayıoğlu arasındaki sürtüşme, Manisalı Bakan İsmail Özdağlar'ı günlerce uğraştırdı. Keçeciler, milletvekillerinin baskısı üzerine, üye kaydı yapılmayan 600 kişinin ANAP'a kayıtlarının yapılacağına ilişkin söz verdi ve il yönetiminden ihraç edilen iki üye yeniden yönetime alındı. Ancak 600 üyenin kayıtları yapılmadı. Parti yönetimine ve Bakan Özdağlar'a başkaldıran milletvekilleri Şakranlı ile Sarıoğlu ise çaresiz sustular, beklemeyi yeğlediler. Sonuçta ortalığı birbirine katan ve günlerce genel merkez kapılarını aşındıran Manisa Belediye Başkanı Ertuğrul Dayıoğlu, merkez ilçeden delege bile seçilemedi. Manisa'daki olay böylece küllendirildi, hem Dayıoğlu'nun hem de Manisalı milletvekillerinin hesaplaşması büyük kongreye bırakıldı.

Üstelik de bakanız

Eskişehir sorunu ayrı bir sorun oldu, ANAP Genel Merkez yönetimi için. Tıpkı Manisa'da olduğu gibi Eskişehirli Bakan **Cemal Büyükbaş** ile ANAP'lı Belediye Başkanı iki ayrı kutup oluşturdular, Eskişehir milletvekilleri de bakan yerine belediye başkanının hazırladığı listeleri desteklediler. Büyükbaş, kaybettiği merkez ilçe kongresini iptal ettirmek istedi, devreye yine Mehmet Keçeciler girdi, sorun il kongresine ertelendi. Bu kez de il kongresi tarihinin belirlenmesi sorun oldu. Öyle ki, kongre tarihi konusunda Keçeciler ile Büyükbaş tartışmaları TBMM kulisine kadar yansıdı.

Keçeciler, kongre tarihinin genel merkez tarafından belirlenmesini savunurken, Büyükbaş kulise, **"Biz o ilin milletvekili değil miyiz? Üstelik de bakanız, bize rağmen kongre tarihi belirleyemezsiniz"** diye bağırdı.

İki aydır çözümlenemiyor

İzmir sorunu ANAP için iki aydır çözümlenemeyen bir **"dert"** konumunu koruyor. Bu kez İzmir'de müdahale edip genel merkeze baskı yapacak İzmirli bir bakan, **"Vural Arıkan"** yok, ama ANAP'taki MHP-MSP kutuplaşmasına taraf olmayan bir parti yöneticisinin deyişiyle **"Arıkan'ı izleyenler"** var... Sahnede yine başrol Mehmet Keçeciler'de veya Keçeciler yanlılarında.

Mehmet Keçeciler'e yakınlığı ile bilinen İzmir Belediye Başkanı Burhan Özfatura, Merkez İlçe Belediye Başkanı Süha Baykal ile bir türlü anlaşamıyor. 25 Mart yerel seçimlerinden sonra iki belediye başkanının yıldızları bir türlü barışamadı nedense...

Kongreler yaklaşırken, bu kez devreye ANAP il yönetimi girdi. Merkez ilçe ile il örgütü birbirine düştüler, bu çatışma merkez ilçe delege seçimlerine kadar yansıdı. Keçeciler'e **"İzmir'e gelmeyin"** diye telgraflar çekildi, bu sert tartışmalar arasında İzmir'e giden Keçeciler, sorunu çözme yerine daha da alevlendirerek Ankara'ya döndü.

Son olarak Başbakan Turgut Özal, İzmir'e gitti. ANAP İl Merkezi'nde yapılan toplantıya sadece il yöneticileri alındı. Ne sorunlu olan merkez ilçe, ne de İzmir merkez Başbakan kongrelere gitmedi.

Geçen pazar günü yapılan Eminönü ve Beyoğlu ilçe kongrelerinde kavga çıkmış, Bakırköy ve Zeytinburnu kongrelerindeki sertleşen tartışmalar güçlükle yatıştırılmıştı. Başbakan Özal, kongrelerin kavgalı döğüştü sürdüğü sırada Yeniköy'deki evinde dinlenmeyi yeğlemiş, kongreler yine iki bakanın, Safa Giray ile Vehbi Dinçerler'in üzerine kalmıştı.

Bir yanda aday olmadığı halde ilçe başkanı İsmet Yüksel yanıları, diğer yanda parti yöneticisinin Halil Şıvgın ile Mehmet Keçeciler'in arasını açıyordu. Mehmet Keçeciler, Ankara İl Başkanı Mehmet Demirel'in yeniden seçilmesini isterken, Halil Şıvgın, parti yöneticilerinin kongrelere müdahalesini doğru bulmadığını bildiriyor, Genel Sekterer Mustafa Taşar da **"ANAP il ve ilçe yönetimleri demokratik bir biçimde tabandan gelen istekler doğrultusunda oluşmalıdır"** diyerek genel merkezin müdahalesini onaylamadığını bildiriyordu.

Mustafa Taşar, kendi seçim bölgesi Gaziantep için de aynı şeyi söylüyordu. Taşar, Gaziantep il yönetiminin genel merkezin önerdiği isimleri onaylamaması üzerine, **"Valla ben karışmıyorum. Kendileri nasıl bilirlerse öyle yapsınlar"** demekle yetiniyordu, hem de Gaziantep'te MSP'li olmakla suçlanan bir bakanın, Vehbi Dinçerler'in de çalıştığının bilinmesine rağmen...

Örgütlenmeden sorumlu Genel Başkan Yardımcısı olmasına rağmen Mehmet Keçeciler'in kendi bölgesi Konya ile de başı dertteydi. Keçeciler'in onaylamadığı, bir anlamda veto ettiği Mustafa Dirik, merkez ilçe başkanlığı seçimlerini kazanıyor, buna karşılık Keçeciler'in desteklediği Muammer Zeybekoğlu seçimleri kaydediyordu.

Keçeciler ise Konya Merkez İlçe seçimleri için şöyle diyordu:

"Benim adamım, onun adamı diye bir şey yok. Başkan yorulmuştu, onun yerine yeni bir başkan seçtik. Ortada sorun diye bir şey yok. Hem daha kongre yapılmadan söylüyorum, Zeybekoğlu'nu il ikinci başkanlığına getireceğiz."

Şimdi TBMM çalışmalarına ara verdi. 8 ocağa kadar, bakanlarla milletvekilleri, grup yöneticileri ile milletvekilleri yüz yüze tartışmayacaklar, grup toplantıları da yapılmayacağı için dertlerini ortaya dökemeyecekler.

TBMM'nin yeniden çalışmaya başlamasıyla Bıyıklı ile Kalemli çatışmasının veya istifa etmesine rağmen hâlâ ANAP Grubu'nun kafasında **"acaba gerisi gelir mi?"** soruları yaratan Türkân Arıkan sorununun yönde gelişeceği belli değil. Ancak kongrelerle su yüzüne çıkan çatışmaların, ANAP'ı büyük kongreye Özal'ın istediği gibi **"dört eğilimsiz"** götüreceği oldukça şüpheli görünüyor.

Manisalı bakanla Manisa Belediye Başkanı, Eskişehirli bakanla Eskişehir Belediye Başkanı çekişti, Ankara milletvekilleri İzmir'e telkine gitti, İstanbul'da kavgayı Dalan ayırdı.

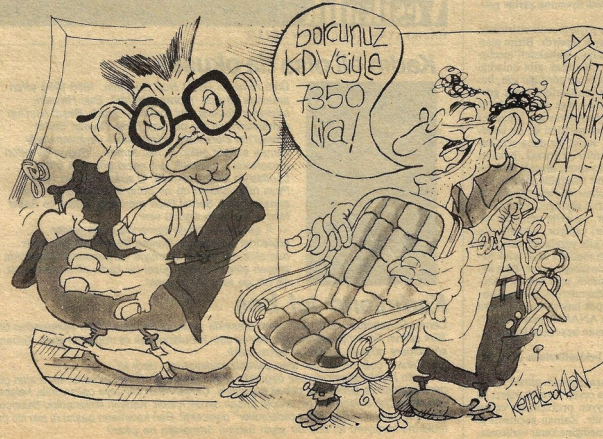

ANAP'lı İhsan Tombuş'la siyasi partiler ve ANAP üzerine

"MDP bitti, DYP'ye de artık oy verilmez"

CANAN YAZGANGİL

Ankara — ANAP Çorum milletvekili İhsan Tombuş, kelimenin tam anlamıyla "**görmüş geçirmiş**" bir politikacı. 1950'lerde DP'de başlayan siyasi yaşamı, onu 1961 sonrası AP'nin ve daha sonra da Demokratik Parti'nin kuruluşuna kadar getirmiş. AP ve Demokratik Parti'nin Çorum İl Teşkilatını o kurmuş. Sonra 1971 seçimlerinde seçilemeyince bir süre politikayı "**dışardan**" seyretmiş ve sıra ANAP'a gelince onun da kuruluşunda bulunmuş. TBMM'de 5. dönemini yaşamakta olan Tombuş ile siyasi partiler, demokrasi ve ANAP üzerine söyleştik.

— Eski meclislerle, bugünkü TBMM'yi karşılaştırabilir misiniz?

TOMBUŞ — Benim bulunduğum meclislerde, 1961'de partiler bir iddialaşma ile meclise gelmişti. 27 Mayıs İhtilali, 12 Eylül gibi objektif değildi. Tarafsız değildi. Bir partiyi kapatmış, diğerine avantajlar sağlamış ve onun mensupları itibar görmüş, öbürünün mensuplarından en az yüzde 50'si hakarete maruz kalmıştı. Bu yüzden 50'ye mensup olanlar diğer partileri kurmuşlardır. Diğer tarafta da himaye gören bir başka parti vardı. Bu hakaret ve tazyikler neticesinde, buraya gelen milletvekilleri karşılıklı husumet içerisindeydi. Bu bakımdan birbirleri ile anlaşması, görüşmesi, düşünce tarzları tamamen ayrıydı. Yani diyalog kurmaları, ta o zamandan mümkün değildi. Neticede sürtüşmeler oldu. Bir sürü ihtilal teşebbüsleri oldu, 21 şubat, 22 mayıs gibi, neticede muhalefet ile iktidar sert bir şekilde canlı, ayakta kaldı. Hiçbir surette bu meclislerde samimi diyalogun kurulamadığına şahit oldum ki, temeli bir husumete dayanıyordu. Bugünkü meclisin yapısında böyle birşey yok. Birbirine hasım olmayan kimselerden müteşekkil.. Mazide birbirleriyle çatışmaları, ya da birbirlerinden hınç almaları, intikam almaları gibi akıllarından geçen birşey yok. Herkes inancına göre ve bir medeniyet platformunda münakaşalarını yapıyor ve meclisteki çalışmalarına devam ediyorlar.

— Muhalefet fonksiyonunu yerine getirebiliyor mu?

TOMBUŞ—Bu şöyle teessüs ettiriliyor. Muhalefet yapamıyor deniyor. Bizim matbuatımız ve kamuoyu, muhalefeti meclisteki devamlı kavga çıkarmak gibi anladığı için, şimdiye kadar böyle gördüğü için, bugünkü muhalefeti muhalefet olarak görmüyorlar. İlla ki bir kavga gürültü olursa muhalefet olur zannediyorlar. Maalesef bugünkü muhalefet partileri de bu tazyikin etkisi altında, sanki biz daha sert hareket edersek, gürültü çıkarırsak, hakaret edersek muhalefet yapmış olacağız zannedip tesir altında bu temayüle girebiliyorlar. Muhalefet muhalefet olma işlevini yerine getiriyor. Fikrini söylüyor, yanlış gördüklerini söylüyor, reylerini ona göre veriyor, mücadelesini yapıyor, muhalefetin illa kavga gürültü gibi yapılacağı tazyiklerine karşı da bazen mecliste ufak tefek hadiseler çıkmasına da sebep oluyor. Bu o kadar önemli değil şimdi, ama gitgide dozunu arttırıp eski dönemlerdeki gibi gelişirse, tabii ileri için pek hayırlı olmaz. Tabii genç bir grup olan ANAP da bunların karşısında zaman zaman heyecana kapılıyor, mukabele ediyor.

— ANAP sizin beklentilerinize cevap verebildi mi?

TOMBUŞ — Aşağı yukarı yüzde 95 benim beklentilerime cevap vermek üzere, şu bakımdan.. Muayyen problemlere cevap zaman içinde verilir. Zaman geçmedikçe cevap verilip verilmediğine karar verilemez.

Bir mahsul tarlaya atılır, iyi mi çıkacak kötü mü çıkacak, buna sonra karar verilir. Atılan tohumun nasıl çıkacağı ancak tahminen ölçülür. Biz bütün şartları yerine getirerek tohumları ektik. Benim tahminimin bundan çok iyi mahsul alacağımız yolundadır. Beklentimin tam yerine gelip gelmemesi mahsul alındığı zaman görülecektir.

— Daha ne kadar beklenecek?

TOMBUŞ—Bekleme süresi her mesele için değişiktir. Enflasyon için, işsizlik için değişiktir. Konut meselesi hal yoluna girmiştir, dış ticaret meselesi hal yoluna girmiştir, işsizlik meselesi biraz daha zaman alır.

— Ziyaretçileriniz çok oluyor mu, istekleri nelerdir?

TOMBUŞ—Benim muayyen prensiplerim var. Ben seçimlerde gittiğim her yerde şunu söyledim: Bana iş bul diye yanıma gelmeyin, eğer bana iş bulacak diye rey verecekseniz de vermeyin. Buraya gelenlerden tanımadığım bir kimse olunca, kapıdan girişte, oturtmadan, "**İş istemek için geliyorsan, hiç söyleme, sen de üzülme, ben de üzülmeyeyim**" diyorum. Öyle değilse oturuyorum. Nakil istiyorsa, o devletin bileceği iş. Bu kadar onbinlerce insan var, ben senin tayininle uğraşmaya kalkarsam, 24 saatim de yetmez. Bazıları geliyor, ben şu müessesedeyim, öbürüne geçeceğim diyor. Niye? Bakanlar senin keyfinle oynayamaz. Eğer orada boş yer varsa bu kadar işsiz var, onu alırız diyorum. Ama haklı olarak nakledilmesi gerekenler. Onları seçiyorum. Bunun dışında genel mahalli işler var. Kitle işler. Bunlardan dolayı gelenlerle devamlı meşgul oluyorum. Esasen milletvekilinin görevi kanun yapmak ve hükümeti denetlemektir, bu işlerle uğraşmak değildir. Ama bizim memleketimizin gelenekleri ve bazı imkânsızlıklar, ister istemez milletvekillerini bu yola zorluyorlar. Kitlelere hitap edebilecek işlere kendimi çekiyorum. Diğerleri ile meşgul olamıyorum. Olduğum takdirde hiçbir iş yapamam. Zaten bunlarla meşgul olan arkadaşlarımız hiçbir iş yapamıyorlar. Söylüyorum onlara, beni dinlemiyorlar da, oysa bu milletvekiline hiçbir politik fayda da sağlamaz. Adam Çorum'da doğmuş, sonra başka bir ile gitmiş, ben Çorumluyum diye geliyor. İşini yapsan dahi bundan rey alamazsın. Arkadaşlar ne kadar çok adamın işini yaparlarsa bir dahaki seçimlerde o kadar çok oy alacaklarını zannediyorlar. Hiç ilgisi yok.

ANAP henüz oturmuş bir parti değil. Bir partinin oturması bir senede olmaz. Biz, bir seçim geçirdik, ama kongremizi yapmadan geçirdik. Halk tarafından seçilmiş idari heyetlerle bir seçim geçirmedik. İşte o zaman parti oturur.

— ANAP içerisinde dört siyasi eğilim sorununun çözümlendiğini söylüyor Başbakan.. Siz ne düşünüyorsunuz?

TOMBUŞ — Dört siyasi eğilimle eski dört siyasi parti kastediliyorsa ben bunların hiçbirine mensup değilim. Bu eğilimlerin içinde bulunanların müşterek bir noktaları var. Felsefe itibariyle aşağı yukarı birbirine benziyorlar. Nüansları ön plana alanlar aşırılardır. Bizim içimizde aşırılar yok. Bir partinin aşırı bir militanı yok. Zamanında oraya temayül göstermiş, oraya rey vermiş kimseler var. Bunlar illa o partilerin başarı nüanslarını tatbik etmek taraflısı değil ki, içeride bir kargaşa olsun. ANAP'ın programını benimsemiş olarak geliyor. Eski partilerin aşırı eğilimlerini ben buraya hâkim kılacağım diye gelmiyor. Onun için herhangi bir çatışma olmaz. İçimizde üç beş böyle kişi varsa bunlar devamlı azınlıkta kalacak kimselerdir.

— Sağda yeni parti kurma girişimlerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

TOMBUŞ — Sağ denince ne kastediliyor. Sağ, sol izafi laflardır. Parti herkes kurar. 30 kişi bir araya gelip kurabilir. Bu önemli değildir o parti tutar mı tutmaz mı? Tutması için o partiye ihtiyaç olması lazım. İhtiyaç varsa, kurulur ve tutar, ihtiyaç yoksa 30 tane parti de kursanız hepsi bir tabela partisi olarak kalır. Ben bugün için ihtiyaç görmüyorum, bir kere parlamento dışında kalmış bir partinin ayakta kalması mümkün değil. Parlamento dışında kalmış partilerin 4 sene kolay kolay dayanabileceklerine de pek inanmıyorum. DYP yüzde 13 oy aldı, seçime kadar erir, biter gider. Bizim halkımız iktidar olma imajını veren partilere temayül eder. Sevse bile diğer taraftakinin, güçlünün yanında olmak ister. O bakımdan bir parti, ilk girdiği seçimlerde bu imajı veremezse ikinci seçimde sıfır olur biter. DP örnektir. 1 milyon 200 bin oy aldık, 45 milletvekili çıkardık. Herkes alkışladı. Ben bu parti bitti, dedim. DYP'ye oy verip de onun iktidar olamayacağını görenler, bir daha çok fanatik olmamak şartıyla DYP'ye o vermezler. Yeni partilere ihtiyaç varsa, zaten o ihtiyaçlar partiyi kurdurur, yaşatır, fakat 4 sene parlamentoda olmadan bir partinin yaşaması çok güçtür.

Bence MDP'nin fonksiyonu bitmiştir. Çünkü onlar iktidar olmak için çıktılar, destek gördüler. O destekleri de kalktı. Felsefesi ne? Hiçbir felsefeye dayanmıyordu, sadece hükümet olma felsefesine dayanıyordu. O olmayınca bitti. HP'nin bir felsefesi var. Solu temsil ediyorum, diyor. Ne kadar temsil ettiği ayrı mesele, ama ediyorum diyor. Öbürü sağı temsil ediyorum dese, daha büyüğü var. Eğer HP akıllı bir yol tutarsa büyük avantajları vardır, dört senede oturur, gerçek bir parti hüviyetine girer. Eğer akıllı hareket etmediği takdirde, SODEP ile çekişir ve yerini ona kaptırabilir. SODEP'in de dört yıl parlamento desteği olmadan yaşaması çok güçtür, bunun için HP'nin büyük avantajı vardır.

— ANAP'ı bir oturmuş parti olarak değerlendirebilir miyiz?

TOMBUŞ — Hayır, henüz değil. Bir partinin oturması bir senede olmaz. Bir partinin demokratik ülkelerdeki benzerleri gibi bir parti haline gelebilmesi için partinin büyük kongresini yapmış ve ondan sonra bir seçim geçirmiş olması lazımdır. Biz bir seçim geçirdik, ama kongremizi yapmadan geçirdik. Halk tarafından seçilmiş idari heyetlerle bir seçim geçirmedik. İşte o zaman parti oturur. Esasında bir partinin iyi temellere oturması için iktidara gelmeden önce, bir müddet muhalefette bulunması şarttır. İktidara hazırlıklı gelir. Ama Türkiye'de bu şartlar altında bunu beklemek mümkün değil. ANAP diğerlerine nazaran oldukça oturmuş bir parti, ama Avrupa'daki emsallerine nazaran demokratik ülkelerdeki partilere göre tam oturmuş bir parti sayılamaz. Bu büyük kongremizi yaptıktan sonra daha yerine oturur, ondan sonra bir de seçim geçirirsek tam oturmuş bir parti olur.

Vesikalık

HAZIRLAYAN *SÜLEYMAN BULUT*

Kadın eli olsa da okusak

Ünlü romancı Reşat Nuri Güntekin, 1886-1956 yılları arasında yaşadı. Yaprak Dökümü, Eski Hastalık, Miskinler Tekkesi gibi romanlar yazdı. Reşat Nuri'nin romanlarından biri de Gizli El'dir. Roman Sedat Simavi'nin Dersaadet gazetesinde yayımlanacağı zaman sansür edilir. Çünkü roman, "Bugün bir odun meselesini konuşmak için nazırı görmeye gittim" cümlesiyle başlamaktadır. O sırada Damat Ferit Paşa hükümetinin de bir odun skandalı olduğu için sansürcübaşı Şemsi Paşa romanı yasaklar ve Reşat Nuri'ye şu baba öğüdü verir:

— A çocuğum, böyle zamanda böyle şeyler söyletirler mi insana. Roman demek aşk ve alaka demektir. Şu devlet adamıyla vurguncunun karanlıkta işleyen elini sözgelişi güzel bir kadın eline çevirseniz de biz de tatlı tatlı okusak!

Kadınların içi boş

Cenap Şahabettin, 1870-1934 yılları arasında yaşamış Servet-i Fünun şairlerinden biri. Türk şiirinin ilk sembolistlerinden sayılan şair, konularını aşk ve doğadan alırdı. Yabancı sözcüklere düşkün, süslü bir yazısı vardı.

Konularının çoğunu aşktan alan şairimiz kadınlar için dedi ki!

— Kadın hiçbir zaman gerçek özgürlük aşığı olmamıştır. O zinciri sever, ama altın gibi parlak, ateşli ve gönül alıcı olmak koşuluyla. Çarşafından çıkmaya çalışıyorsa, kelebek gibi daha çok avlanmak, bir avuçta tutsak olmak içindir. Kadının kollarındaki kelepçeyi kırsanız, belki de "Bileziğimi zedelediler" diyecektir. Ben kadınların başlarını sıkı fıkı örtmelerine karşıyım: İçi boş bir şeyin üstünü örtmekten ne çıkar?

Kuzey İrlanda'da İngiliz askerleri ve Protestan polisler, IRA'nın karşısındaki en açık hedefler.

IRA şimdi daha büyük oynuyor

İngiliz, İrlandalı ve Ulster Güvenlik Kuvvetleri ile İrlanda Cumhuriyet Ordusu (IRA) arasında 15 yıldır süren mücadele, yeni bir aşamaya geldi. Cinayetlerin, kanlı olayların azaldığı, buna karşılık oyunun artık çok daha büyük oynandığı görülüyor.

İngiliz Kraliyet Polis Kuvvetleri'nin istatistiklerine göre, son yıllarda IRA'nın terör eylemleri ve Protestan grupların karşı terörü sonucu meydana gelen ölüm olaylarında azalma gözleniyor. İngiltere'nin yönetimindeki Kuzey İrlanda'da geniş çaplı Protestan-Katolik çatışmalarının başgösterdiği 1969'dan bu yana, 2 bin 400 kişi öldü, 25 bin dolayında insan da yaralandı.

Mücadelenin bugün vardığı aşamada en büyük atak, IRA'nın Brighton'daki otel bombalama eylemiydi. İngiliz Başbakanı Margaret Thatcher ve Bakanlar Kurulu üyelerinin bir bölümünü IRA az kaldı tek bombayla öldürecekti. Bu eylem, İngiltere'nin, güvenliği kalıcı bir şekilde sağladığını ileri sürdüğü bir döneme denk geldi. Londra'nın karşısındaki "düşman", bugün, örgütlenmesini ve stratejisini değiştirmiş, daha zor anlaşılır bir tavır takınmış bulunuyor.

İngiltere, İrlanda, Kuzey İrlanda'dan yetkililer ve IRA'ya yakın kaynaklarla **International Herald Tribune** gazetesinin elemanlarının yaptıkları görüşmelerden edinilen izlenim, IRA'nın bundan böyle daha etkili bir siyasi terör uygulayacağı yolunda. Dolayısıyla, İngiltere'nin de çok daha hesaplı ve dikkatli olması gerekecek. İngiliz hükümeti, kendisini Kuzey İrlanda'dan atana kadar savaşmaya and içmiş IRA karşısında, pes etmeyeceğini ve sözkonusu bölgede nüfusun çoğunluğunu oluşturan 1 milyon Protestanın Katolik yönetimini kabullenmeyeceğini ya da İngiltere'ye sadık kalacağını ileri sürüp duruyor.

Bir Ulster polis yetkilisi, "IRA İngiltere'yi kovabileceğine kesinlikle inanıyorken" diyor, "İngilizlerin cesaretle direniyor görünmeleri havada kalıyor." IRA'ya yakın bir kaynak da, İngilizler hakkında, "Durum Filistin'e benziyor" diye konuşuyor. "Zorunlu kalmadıkça geri çekilmiyorlar."

Son yıllarda IRA yeni bir örgütlenme tarzına yöneldi. 6-7 kişilik hücreler oluşturuyor. Aktif Eylem Birimi adını alan bu hücrelerin elemanları herhangi bir eylemden önce birbirlerini kesinlikle tanımayan kişiler. Polise ve IRA kaynaklarına göre, bu tür örgütlenmenin amacı, ilkin bu hücreleri örgütün geri kalanından ayırı tutmak. İkinci olarak, hücre üyelerinden yakalanan olursa bunun ötekileri etkilememesini güvenceye almak. Bu tür hücrelerin elemanları, İngiltere'de İrlandalılarla birlikte oturmuyor, onların evlerinde saklanmıyorlar. Amaç, ihbarlara meydan vermemek.

IRA üyelerince gerçekleştirilecek bir eylem hakkındaki ayrıntılar, ancak bir iki üst düzey görevlisince biliniyor ve talimat-komuta zincirinde bilginin istenmeyen kanallardan yayılmasını önleme amacıyla kasıtlı bağlantı kopuklukları yaratılıyor. IRA'nın bu tür bir örgütlenmeye geçişinin başta gelen nedenlerinden biri, son yıllarda "örgüte ihanet" eden bazı gerillaların itiraflarıyla başkalarının da yakalanmış, örgüt birimlerinin açığa çıkmış oluşu.

IRA gizlilik konusunda bu yöntemlerle azımsanmayacak bir başarı sağlıyor. Thatcher ve İngiliz bakanlara yönelik bombalama eylemi konusunda güvenlik yetkilileri ortak görüşler sağlayamadılar örneğin. İngiliz yetkililer Brighton'daki bombalamanın yıllardır İngiltere'de barınan bir hücrenin elemanlarınca gerçekleştirildiğine inanıyor. Belfast polis yetkilileriyse eylemi yapanların kısa süre önce Kuzey İrlanda'dan Serbest İrlanda'ya geçmiş olduklarını, sınırdaki bir denetim boşluğundan yararlanarak Serbest İrlanda'ya ulaştıktan sonra buradan pasaport kontrolüna yakalanmaksızın İngiltere'ye sızabildiklerini, en azından bir ihtimal olarak ortaya sürüyor. Çünkü Serbest İrlanda'dan İngiltere'ye geçişte sıkı güvenlik önlemleri var, ama pasaport kontrolu yok.

Polis yetkilileri, 300-400 kadarını "en azılıları" diye niteledikleri IRA elemanlarının çoğunluğunun Kuzey İrlanda'da geri kalanının da Serbest İrlanda ve İngiltere'de barındıklarını belirtiyor.

Aynı yetkililerin tanımına göre tipik bir gerilla şu özellikleri taşıyor: Belfast, Londonderry veya Armagh'ın Katolik mahallelerinden yetişmiş, 1969'dan bu yana terör ortamında büyümüş, muhtemelen İngiliz askeri birlikleri ile Ulster Savunma Alayı'nın baskısı altında yaşamış, işsiz bir genç. Gerillaların arasında pek azının entelektüel veya ideolog olduğu, çoğunluğunun İngilizlere ya da Protestanlara karşı nefret veya macera-şiddet özentisi temelinde kazanıldığı, polis yetkililerinin kanısı. Askeri yetkililer, IRA'nın İrlanda ve İngiltere hapishanelerinde bulunan 2 bini aşkın eylemcisi için "bunlar en sevimlileri" diyor.

IRA'nın örgütlenme sorumluları son yıllarda örgüte sızmalar konusunda çok mücadele verdi. Hatta polis yetkilileri, örgüte sızma olmasın diye alınan önlemlerin eylemlerin sayısını azalttığı kanısında.

IRA'nın sağlam örgüt yapısının arkasında, geniş bir sempatizan topluluğu ve kuryeler, sığınacak yer temin edenler, yardımcı dernekler ve başka örgütler bulunuyor. Haberalma servislerinin yetkilileri, IRA'nın varlığını ancak bunlarla birlikte sürdürdüğü görüşündeler. IRA'ya aktif olarak yardım edenlerin sayısının 2 bini geçtiği sanılıyor. Ama örgütün destek potansiyeli 93 bin Kuzey İrlandalı (seçmen nüfusun yüzde 13'ü). Bunlara ek olarak, İrlanda Cumhuriyeti'nin 55 bin vatandaşı var (seçmenlerin yüzde 5'i). Bu kitle, 1984 haziranında yapılan Avrupa Parlamentosu seçimlerinde IRA'nın yasal siyasi kanadı Sinn Fein partisine oy verenlerden oluşuyor.

İrlanda Cumhuriyet Ordusu, gelişigüzel dükkân bombalama gibi eylemleri terk etmeye, "seçme" hedeflere yönelmeye başladı

Seçme hedeflere

IRA, benimsediği yeni stratejide daha "seçme" hedeflere yöneliyor. Artık eskisi gibi dükkân bombalama yerine resmi, askeri, siyasi ve ekonomik hedefler seçiyor.

Stratejik düşüncedeki değişim ilk olarak 17 Aralık 1983'te Londra'daki Harrods mağazasının bombalanmasından sonra gündeme geldi. Bu olayda 6 kişi ölmüş, 91 kişi yaralanmıştı. Sinn Fein lideri Gerry Adams, bu eylemin kitleler üzerindeki olumsuz etkisine dikkat çekti, eylemin IRA değil bağımsız bir grup tarafından yapıldığını iddia etti.

IRA'nın dikkatini ağırlıkla siyasi hedefler üzerinde yoğunlaştırdığını gösteren pek çok belirti var. İngiltere'de polisi en çok düşündüren şey Kraliyet ailesinin güvenliği, ama Kuzey İrlanda'daki İngiliz askerleri ve Protestan polisler yine de en açık hedefleri oluşturmaya devam ediyor. Scotland Yard raporuna göre, IRA'nın 1972'den bu yana İngiltere'de gerçekleştirdiği eylemlerde 85 kişi öldü, 1.400 kişi yaralandı. Yukarıda sözü geçen Harrods ve Hyde Park'taki bombalama eylemlerinden sonra sanık olarak bir tek kişi bile yakalanabilmiş değil. Bu ikinci olayda da 11 asker ölmüş, 59 asker yaralanmıştı. İngiliz yetkilileri her ne kadar güvenlik önlemlerini yenileştirip çeşitlendirdiklerini iddia ediyorlarsa da, Brighton olayı onlar için kötü bir sınav oldu.

Ulster polisine göre, IRA'nın daha seçme hedeflere yönelişi, siyasi yönetim ile IRA eylemcilerinin militan kanadı arasında bir anlaşmazlık doğurmuş olabilir. Gerry Adams'ın önderliğindeki Sinn Fein, Kuzey İrlanda'da 500 bin dolayındaki Katolik kitle arasında, özellikle gençlik ve uyuşturucular konusunda açtığı kampanyalarla sürekli puan topluyor. Sinn Fein'in öbür Kuzey İrlanda partileriyle, örneğin Sosyal Demokratlar ve İşçi Partisi'yle işbirliği olanakları yakalaması durumunda gelişigüzel terör eylemlerinin belki daha da azalabileceği tahmin ediliyor.

35 yaşındaki lider Gerry Adams IRA'nın üyesi olduğunu inkar edegeldi. Ama İngiliz, İrlandalı ve Amerikalı yetkililer, onun IRA'nın eski bir üst düzey yönetici olduğunda ısrar ediyorlar. Aynı kaynaklar, Adams'ın bilgisi dışında hiçbir askeri eylemin gerçekleştirilmediğini savunuyorlar.

Polis ve istihbarat kaynakları, IRA'ya silahlarını sağlaması için en büyük yardımın ABD'den, özellikle New York'taki Kuzey İrlanda Yardım Komitesi'nden (Nordaid) geldiğinden artık şüpheleri kalmadığını söylüyorlar. Kuzey İrlanda ve İrlanda Cumhuriyeti'nde yapılan soygunlar, gasp, fidye alma eylemleri, kaçırılan vergiler, iddiaya göre, örgüte önemli miktarda gelir getiriyor. Nordaid'in bilinen katkısı yılda 300 bin dolar. İrlandalı yetkililer bu rakamın aslında daha da yüksek olduğunu ileri sürüyorlar. Nordaid görevlileri, IRA'ya silah yardımı yaptıkları yolundaki iddiaları ısrarlar reddediyor, gönderdikleri paralarla yalnız IRA üyesi tutukluların ailelerine yardım etme amacını güttüklerini belirtiyorlar.

Polis yetkilileri, IRA'nın zaman zaman Avrupa ve Ortadoğu'daki bazı ülkelerden, çeşitli kaynaklardan yardım gördüğünü, ama bunun belirleyici olmadığını, IRA'nın asıl olarak kendi kaynaklarından beslenen bir "yerel" terör örgütü olduğunu açıklıyorlar.

DERLEYEN *ZAFER ARAPKİRLİ*

nucu mu? Asla. "Padou Zorbası Angelo' Barrault sahnesinde aylardır kapalı gişe oy nuyor. Hossein'in sahneye koyduğu "Notr Dame'ın Kamburu" ve "Sefiller" binlerce ki şiyi Palais des Sports'a çekti. Büyük roman ları arka arkaya filme alınıyor. Yayınevleri ki taplarının yeni baskılarını yapıyor. Kısacası Hugo sürekliliğini koruyor.

Ozanın, ilk yapıtından hemen sonra halk la bütünleştiği ve bu durumun sürüp gittiğ sanılır. Ne büyük yanlışlık! Kuşkusuz Hug yaşarken en büyük nefreti toplayan Fransı yazarıydı. İlk tepkileri erken gelişmişliğiyle al dı. Düşünün bir kez: On beş yaşında henü ortaokul öğrencisi bir çocuk Fransız Akade misinin şiir yarışmasında dikkatleri çekiyor v Altın Zambak Ödülü'nü kazanıyor. Chatea ubriand onun soylu bir çocuk olduğunu söy lese de, diğerlerini rahatsız ediyor varlığı.

Yirmi beş-otuz yaşları arasında Notre Dame-des-Champs sokağındaki küçük daire sinde sevgili eşi ve çocuklarıyla birlikte mut lu bir yaşam sürüyor. Buraya girip çıkan genç ler onu yazının öncülerinden birisi olarak gö rüyorlar. Bu gençler kimler mi? Vigny, Bal zac, Merimée, Dumas, Gautier, Berlioz ve De lacroix'dan başkalar değil. Yakışıklılığı etra fında sevilmesi, mutluluğu ve ününden sonra bir de romantizmin pirleri arasına girince ken disine karşı öfke duyanların sayısı artıyor.

Lucrèce Borgia hariç, Hernani'den sonra yazdığı bütün oyunları olay yaratıyor. Seyir ciler ıslıklıyor, eleştirmenler yazılarıyla Hugo yu ezmeye çalışıyorlar. Yazar alay ve tiksint konusu oluyor. Onun için kullanılan sözcük ler bir cani için kullanılanlardan farksız. Ya pıtlarından birini Charles X, diğerini da Louis-Philippe yasaklıyor. Hugo'ya karşı gös terilen davranışlarda ilginç bir çelişki var: Bi yandan hakarete uğrarken, diğer yandan da oyunları tıklım tıklım doluyor. Moda olar onu yadsımak değil ıslıklamak. Ayrıca aşağı lanan bu insan gittikçe daha büyük bir ün ka zanıyor: Notre-Dame'ın Kamburu yayınlan dığı yıl olay yaratıyor.

Bütün şiirleri herkes tarafından okunuyor. O, kendine ve başını çektiği yazın evrimine gü-

Fransız Akademisi üyesi Alain Decaux anlatıyor

Fransız sanat çevreleri, 19. yüzyıl romantik edebiyatçısı Victor Hugo'nun yüzüncü ölüm yıldönümüne hazırlanıyor. Kendi yaşamı ve insanlığın acılarını, özgün bir üslupla dile getiren, böylece klasikleşen Hugo, döneminin siyasal koşullarından da uzak kalmamış. Yaşadığı yılların önemli olayları şöyle sıralanabilir: 1815-1830: Birinci İmparatorluk yılları; anayasanın restorasyonuyla siyasal özgürlüklerin kazanılması... 1830-1848: Anayasal monarşinin kurulması... 1848-1852: İkinci Cumhuriyet; tüm Fransızlara oy hakkı verilmesi... 1852-1870: İkinci İmparatorluk ve Hugo'nun sürgün yılları... 1870-1871: Üçüncü Cumhuriyet... 18 Mayıs-28 Mart 1871: Paris Komünü... 1871-1873: Muhafazakâr Thiers hükümeti... Düşünce ve yapıtlarıyla Victor Hugo'yu bu tarihsel çerçeve içinde tanımak olası. Fransa'nın hemen hemen tüm yayın ve sanat kuruluşları "1985 Victor Hugo Yılı"na katılacak. Bu amaçla yayımlanan kitaplar arasında, Fransız Akademisi üyelerinden Alain Decaux'nun "Victor Hugo" adlı yapıtı da yer alıyor. Sizlere yazarın Hugo'yla ilgili bir yazısını sunuyoruz.

DERLEYEN *AYŞEGÜL SÖNMEZAY*

Şöyle demişti: **"Evet, Victor Hugo'nun cenaze törenine katılmıştım, bugün gibi anımsıyorum."** Bu konuşmayı yaptığımızda Bay Pierre Dupuy doksan yaşındaydı, bense otuz beş. Onu büyülenmiş dinliyordum. Anlattıkları bende, yabanıl bir törenin görkemini, kasvetli bir ölümden çok coşkulu bir bayramı çağrıştırıyordu. Petit Parisien'in kurucusu olan babası Jean Dupuy ona şunu söylemişti: **"Yaşamın boyunca görüp görebileceğin en güzel cenaze töreni olacak."**

Yaşlı adamın anıları imgeler halinde beynime kazındı. Victor Hugo'nun ölümünün yüzüncü yılına girerken yeniden canlanıyorlar: Ertesi gün Senato ve Millet Meclisi-415'e karşı 418 oyla - 1 Haziran 1885'te ozanın ulusal törenle gömülmesini kararlaştırıyor.

Saat sabahın on biri. Vasiyetinde yer alan, yoksulların cenaze arabasıyla taşınması isteğine karşı çıkmak olası değil. Paris Belediye Meclisinin önerisiyle Panthéon eski haline sokuluyor ve Hugo'nun naaşı, ziyaret amacıyla, 31 mayıs ve 1 haziran günleri Zafer Anıtı'na getiriliyor. Yoksulların cenaze arabasından, imparatorluk sütunlarına...

İşte, Pierre Dupuy bu olağanüstü törene katılıyor. İki milyon erkek kadın ve çocuk gibi Champs-Elysées'de babasının yanıbaşında yürüyor. Etoile'e geldiklerinde karşılaştıkları manzara herkesi ürkütüyor: Zafer Anıtı yasta. Başından aşağıya kapkara, kocaman bir bez sarkıtılmış. Beyaz püsküllü siyah kumaşların üstüne ozanın yapıtlarının adları işlenmiş. Kemerin altında, on iki basamaklı bir merdivenin bitiminde katafalk yer alıyor: gökyüzüne dokunuyor gibi... En tepede kocaman V.H. harfleri var. Bunları Hugo da görmeliydi. Ölümünden yüzyıl sonra onun için neler yapabildiğimizi düşünmeliyiz.

Hiçbir yazarın kazandığı başarı onunki kadar büyük olmadı. Fransa'da tek bir kent yoktur ki, Victor Hugo caddesi, bulvarı ya da sokağı olmasın. Bu yıl yapılacak törenler, 1902'deki yüzüncü doğum yılı törenleri kadar parlak olacak. Grand Palais, Chaillot, Comédie-Française, Odéon ve taşra tiyatrolarında yazarın birçok oyunu sunulacak.

Bunca yapıtının sergilenmesi alışkanlık sovenerek yoluna devam ediyor. Fransız Akademisi'ne başvuruyor; Chateaubriand ve Lamartine dışında destekleyen olmuyor. Beşinci başvurusunda kabul ediliyor. Bu kez de Yüce Meclise girmek için uğraşmaya başlıyor.

"Sefiller"i savunmak için Yüce Meclis'e girmeye uğraştı sonunda girdi. 1848 ayaklanmasında isyancılara karşı çıktı, düzen birliklerinin önünde barikatlara karşı yürüdü. Bonapartizme inanıp destekledi. Verilen sözlerin tutulmadığını görünce halkı Napoléon III'e karşı ayaklanmaya çağırdı, sürgün edildi. Paris Komününe karşı çıktı, "iyi bir iş kötü yapılıyor" dedi. Komün ezildikten sonra baskılara itiraz etti, affedici olunmasını istedi.

Çünkü, o güne dek ilk kez bir ozan, yoksulluğun kader olmadığını düşünüyor. Çevresine bakıyor; gördüğü, sanayi çağının ilk yıllarında fabrikalarda çalışmak için büyük kentlerin varoşlarına sığınmış köylü yığınları. Onların, korumasız bırakılmış, hastalık, işsizlik ve ekonominin kaprislerine terk edilmiş olduklarını anlıyor. Beş yaşındaki çocukların bile çalıştırıldıklarını ve açlıktan öldüklerini görüyor. Bütün bunlara katlanmayı yadsıyor. İşte, bu **"sefiller"** savunabileceği bir kürsü istiyor. Sonunda Louis-Philippe, Yüce Meclisi girmesini kabul ediyor.

Hugo, kendisini mutlu edecek her şeye sa-
p mı? Çevresi kazandığı başarılara imrenir-
n o acıyla kıvranıyor. Siyah gözlü genç Adè-
ergenliğinin tek kadını, onu en iyi dostu
ünte-Beuve'le aldatıyor. Çocukları ve işi o-
aşaydı ümitsizliğin sularında yok olup gi-
rdi. Lucrèce Borgia'nın oynanması sırasın-
tanıştığı güzel bir kadın oyuncu onu bu-
ımdan kurtarıyor. Böylece Juliette Drou-
'yle yarım yüzyıl süren beraberlikleri başla-
r. Harika ve o kadar da tüyler ürpertici bir
k; bir kadının, taptığı sevgiliyle bir süre bir-
te olabilmek umuduyla dış dünyayı terk et-
esi, küçücük bir odaya kapanarak yalnızlı-
n en korkuncunu seçmesi. Yaşadığı mutsuz-
ktan sonra Hugo'nun istediği işte bu türkü-
cü aşk.

Ama Juliette ona yetmiyor. Onu aldatıyor.
liette'in rakibi, yeteneksiz bir ressamın ka-
ı olan Léonie Biard. Onunla Saint-Roch'da
ışılaşıyor. Bir sabah kocasının şikâyeti üs-
ne polis tarafından suçüstü yakalanıyorlar.

azeteler, Akademi ve Yüce Meclis üyesi Vic-
r Hugo'nun metresinin Saint-Lazare hapis-
nesinde hırsızların ve fahişelerin arasına
ndığını yazarak, utancını yüzüne vuru-
rlar. **"Sonbahar Yaprakları"** yazarının ken-
ni bu darbeden kurtaramayacağı yazılıyor,
yleniyor ve düşünülüyor. Ama o evine ka-
mp **"Sefiller"**i yazmaya başlıyor.

ir o yana bir bu yana

Lamartine şöyle der: **"Fransa esnektir. Za-
anla pek çok şeyi kabul edebilir."** Yeni ya-

lümünün 100. yılında

Victor Hugo

da mahkûm ettiklerinin yardımına koşuyor. Bu kez de başka düşmanlar kazanıyor. Louis-Napoléon'un adaylığını destekliyor. İmparatorun yeğeninin Hugo'nun evine kadar gelip anlattığı bu toplumsal Bonapartizmin doğruluğuna inanıyor. Verilen sözlerin tutulmadığını görünce yönetime karşı çıkıyor; yalnızlığıyla birlikte kendisini yuhalayanların sayısı da artıyor.

2 aralık günü tarihe söz geçirmek istercesine mücadele ediyor: Afişler için sert metinler hazırlıyor, bariktalarda halkı "Napoléon-le-Petit"ye karşı ayaklanmaya çağırıyor, Fransızların yüzde doksanı Napoléon III'ten yana oy kullanıyorlar. Onun için yeni bir bozgun ve sürgün yılları başlıyor. Brüksel'den Jersey'den Guernesey'den Fransa'ya garip şeyler söyleyen bu ozandan nefret ediliyor. **"Cezalar"** adlı kitabı bir başyapıt; ancak Fransa kendisini rahatsız eden bu dizelere henüz hazır değil. Ülkesi, Victor Hugo'yu terk ediyor.

Ve birdenbire politikayla ilgisi olmayan bir kitap yayımlanıyor: **"Dalıp Gitmeler."** Yapıtın esin kaynağı sevgili kızı Léopoldine'in ölümü. Ozanın paletinde renkler yarada kan gibi büyüyor, küçük bir kız çocuğunun yumuşacık gölgesi yerleşiyor yaraya. Ozanın esini, gecenin karanlığına bürünüyor. Ağrılı düşünceler başlıyor; yaşam, ölüm ve sonsuzlukla insan üstüne. Hugo okurunu dipsiz bir boşluğa bırakıyor, umudu yakalasın diye.

Yapıt kapışılıyor, bir yılda altmış bin satıyor. Hugo Fransa'da yeniden hayranlık uyandırıyor. Sürgünün bu yıllarında **"Sefiller"**, "Yüzyılların Efsanesi", "Deniz Emekçileri", "Gülen Adam" adlı kitaplarını tamamlıyor. Sürgün için teşekkürler Napoléon III! Yazar Delphine de Girardin, bir Jersey akşamında Hugo'ya ruh çağırmayı öğretiyor. Yaşlı sürgün, Dante, Shakespeare ve İsa'yı çağırıyor yanına. Onlar da gelip, yaşamla ölümün gizini çözdüğü sayfaları yazdırıyorlar. Budan böyle görünmezler eşlik ediyor yazara; her gece odasının duvarlarına çarpıyor, uyurken rüzgâr gibi bedenini yalayıp geçiyor, yüzüne üflüyorlar. Bu benzersiz karşılaşmalardan o zamanlar anlaşılamayan iki başyapıt doğuyor: "Tanrı" ve "Şeytanın Sonu"

İmparatorluğun yıkılışı

Hugo'nun ayağının yerden kesildiği sıralarda, ikinci imparatorluk gençliği, bir önceki neslin aşağıladığı insana, düzen karşıtı yazara dört elle sarılıyor; liseliler onun şiirlerini ezberliyor, onun kitapları okunuyor her yerde. Böylece Hugo adlı yalnız bir adam, yönetimi alaşağı edecek muhalefete kılavuzluk ediyor. Napoléon III'ün sürgünler için çıkarttığı aftan yararlanarak ülkesine dönmek istemiyor. 4 Eylül 1870 Sedan bozgunuyla imparatorluk yıkılıyor. 5'inde çocukları ve torunlarıyla birlikte Brüksel-Paris trenine biniyor. Kuzey garı, çevredeki alanlar ve sokaklar yüz bine yakın kalabalığın sesiyle çınlıyor: **"Yaşasın Victor Hugo."** La Marseillaise söyleniyor, ozandan dizeler okunuyor. Bugünü şöyle anlatıyor Hugo: **"Binden çok insanın elini sıktım. Kuzey garından Laval sokağına iki saatte gidebildim."** Birkaç general dışında Paris'in düzenlediği en büyük karşılaşma töreni bu. Eşitlikçi olmakla birlikte "kötü yapılan iyi bir iş" diye nitelendirdiği Komün'e karşı çıkıyor ve sol tarafından mahkûm ediliyor.

Thiers'in yoğun baskıları başlayınca yaşlı ozan hükümeti ılımlılığa çağırıyor. Geçmişi unutmayı, affedici olmayı ve sevgiyi öneriyor. Bu kez de sağın şimşeklerini çekiyor üstüne. Ancak düşünce ve yüreklerde yeni romanı "Doksan Üç" var. Hugo'nun genç nesilde yarattığı olumsuz düşünceler siliniyor. Oyunları sürekli oynanıyor. Kitapları birçok kez basılıyor. Genç ozanlar şiirlerini elden düşürmüyorlar. O dönemde Fransa'da var olan siyasal eğilimlerin tümü sonunda Hugo'yu anlıyorlar; onun yalnızca özgürlük, adalet ve hep sadık kalmaya çalıştığı insandan yana, çevresini aydınlatmak için mücadele eden bir dahi olduğunu anlıyorlar. Sevgi ve acıyla anlaşmış saçları ise bilgeliğin simgesi.

Altı yüz bin Hugosever

Yaşamının sekseninci yılına girdiğinde, kendi adı verilen caddede bulunan evinin önünden tam altı yüz bin insan geçiyor, onu selamlamak için. Kısa bir süre sonra Juliette Drouet ölüyor. Ondan iki yıl sonra da Hugo. Son günlerinde torunu Georges ve genç Léon Daudet'ye şöyle demişti: **"Toprak beni çağırıyor."**

Guernesey'e geldim; ada çiçeklenmişti. Buradayken gittiği kayalıklara doğru yürüdüm. Ölümün yokladığı günlerde bu çimenlikte yürümeyi, kayaların sivri tepelerinden denize bakmayı seviyordu. Denizle konuşuyormuşcasına dudakları kımıldıyor ve gülümsüyordu.

Onun ardı sıra kayalıklara çıktım. Aynı dalgaların sesini dinledim. İşte o zaman büyülü ve kocaman bir gölge hissettim yanımda; Okyanusun ötesinden akıp gelen gölgesini... Orphée'yi andırıyordu yüzü; müziğiyle vahşi hayvanları büyüleyen efsane kralı Orphée'yi... Genç eşini kurtarmak için cehenneme giden ve tanrılar tanrısı Zeus'un gazabına uğrayan Orphée'yi...

'ARUZ'LA VICTOR HUGO

"Fransa şuarâsından Victor Hugo'nun Tıfl-ı nâim nam kasîdesinin üdebâ-yı asırdan büyük bir zak-fekanet-simâtın eser-i hâmeleri olarak şive-i Türkiye nakliye tercümesidir."

TIFL-I NÂİM

"Bir tıfl-ı melek-nijâd ü nevzâd
Kehvâre-i izzü rif'at üzre;
Ya eylemesin mi hâbı mûtad
Mâder kucağında rahât üzre?
Âsûdedir âlem-i fenâdan,
Yoktur haberi bu mâceradan,
Göz yumduğu demde mâsivâdan,
Lâhûta olur nezâret üzre."

Ethem Pertev Paşa

"Dans lâkave sombre,
Près dun humble aulel,
L'enfan dort à lombre
Du lik mabernel.
Tondis quil se reparse,
Sa paupière rose,
Pour la terre close,
S'ouvre pow le ciel."

Victor Hugo

Hugo'nun bir deseni

Hakayıkul-vekayi Sayı: 22 8 Ramazan 1287/1. K. evvel 1870

85'E GİRERKEN İNGİLTERE: YOKSULLUK, YALNIZLIK VE YARATICILIK

"Üzerinde Güneş Batmayan İmparatorluk"ta batma korkusu

BÜŞRA ERSANLI, CEM BEHAR

İngiltere'de birkaç yüz kilometrelik tren yolculuğu, sanki sarı-yeşil soluk bir halı üzerinde oyuncak bir tren yolculuğu gibidir. Bir güzel katedral, virajlar da olsa, ağaçlar da olsa yarım saat-belki de daha uzun bir süre-gözden kaybolmayabilir. Aslında uzaklara değil evinizin bahçesine ve yandaki evlere doğru yol alıyorsunuzdur. Her şey dümdüz ve benzer... Dağlar yamaçlar bulmak için özel bölgelere gitmek lazım... Sıra sıra iki ya da üç katlı bitişik nizam ön ve arka bahçeli evler... Herkes bahçesini ve evinin odalarını benzer amaçlarla kullanıyor.. Örneğin üst orta odalarda sırtını sokağa dönmüş bir süs aynası görüyorsunuz... Üst orta odaların yatak odası olduğu anlaşılıyor, çocukların değil anababanın yatak odası olduğu da aşikâr... Ayrıca taşradan şehre, köye aynı alışveriş merkezleri, aynı ürünler... Mesela Çengelköy'e gelmişken biraz turşuluk salatalık alalım filan diyemezsiniz... Ama buna karşılık Cambridge'e gelmişken bulamadığım kitapları alayım diyebilirsiniz çünkü Avrupa'nın hiçbir yerinde İngilizce bu denli zengin yayın bulamazsınız... Hatta Londra'da bile...

Kısacası her yer sanki sizin ev gibi. "Home sweet home" demeye kalkmayın gene de yapışkan bir tek-başınalık sanki trende, otobüste, işte, yolda, koca koca dükkânlarda hiç yanınızdan ayrılmıyor. Tanıdık bildik benzer bir dekor ve tek tek gülümsemelerinden öteye bilemediğimiz, bilmemize olanak tanımamayı seçen insanlar, insanlar... Sabah çıkıp akşamüstü evlerine dönüyorlar.

Bu yeknesak dekor, bu rutin gündelik yaşam, bu sade görünüşlü, basit giysili insanlar size belli bir monotonluk aşılarken çok çeşitli çok zengin yayıncılık, gazetecilik ve televizyon programları insanda müthiş bir "merak" uyandırıyor ve o özel hayatını kendisine saklamak isteyen insanları, süs aynaları sokağa dönük kadınları, her gün havanın aslında pek de fena olmadığını söyleyip "günaydın"ını eksik etmeyen ihtiyarları doğru dürüst tanımak, bizdeki gibi şöyle enine boyuna tanımak istiyorsunuz... Ama tek çare gazetelere dönmek, pazar ilavelerini izlemek, televizyon programlarını kaçırmamak...

55 milyon nüfuslu İngiltere'de günde 12 milyonun üzerinde gazete satılıyor, hemen hemen her aile bir gazete alıyor, tabii herkes de televizyon izliyor.

Bu ülkede en çok satılan gazeteler The Times, Guardian, Financial Times ve The Daily Telegraph değil. Bunlar Avrupa çapında "ciddi" gazeteler... Fakat İngiliz halkının en çok takip ettiği tür Tan gazetesi gibi olanlar. Günaydın ve Hürriyet'in verdiği yurt ve dünya olayları kadar bile siyasi haber vermeyen gazeteler.

Bu gazetelerin bir bakandan bir parti liderinden ya da bir milletvekilinden söz etmesi için o kimsenin bir skandala karışmış olması gerekiyor. Böyle durumlar da olmuyor değil. Örneğin Thatcher'in sağkolu eski Sanayi ve Ticaret Bakanı Parkinson gayri meşru ilişkisi yüzünden, bu gazetelerin de yardımıyla geçen yıl dillere destan oldu. Sevgilisi Sarah, Parkinson'dan olan bebeğini doğurdu, korkunç tazminatlar aldı, siyasi tehditler savurdu ve daha neler neler oldu. Bunun yanı sıra ufak tefek seks skandallarını konu eder bu gazeteler; bir milletvekilinin homoseksüeller kulübüne devam etmesi gibi. Bir yandan Sun, Mirror Star gibi gazeteler bu haberleri verirken, yangınları, felaketleri, skandalları, cinayetleri ve tecavüzleri irdelerken diğer yandan ilk saydığımız The Times, Guardian gibi büyükler de, ki bunların toplam tirajı 1 milyon civarında, iktidar ve muhalefetin tartışmalarını, dünya olaylarını ve yorumlarını, özgün haberleri, sanat edebiyat değerlendirmelerini en geniş bir biçimde okuyucuya sunmaktadır. İngiltere'deki gazete okurlarının % 10'undan da biraz azına hitabeden bu gazetelerde köşe yazarlarına pek rastlamazsınız.

Yorumlu ya da yorumsuz yerinden haber ulaştırma uzmanlığı ise bir hayli çekici yapıyor gazete sütunlarını ve BBC programlarını. Örneğin ufak bir tren kazası okuyucuya ya da izleyiciye çeşitli istatistiklerle ve değişik çekimlerle sunuluyor. Yani herkesin her kim olursa olsun hatası açıklanıyor.

Gazetecilikle Yüksek Tahsil

Gazetecilik yüksek okullarının ya da basın yayın yüksek okulu veya benzeri fakülte ya da bölümlerin hangilerinin tanınmış olduğunu, kimlerin nerelerde yetiştiğini merak ettik. Bize verilen cevaplar basitti: İngiltere'de böyle bir üniversite düzeyi eğitim yok gibi.. Gazeteciler genellikle yerel gazetelerde çalışarak meslekte yükseliyorlar. Hem bölgesel hem de şehirlerin kendi gazeteleri var. Bölgesel gazeteler genellikle üçte bir oranında yurt ve dünya haberleri veriyorlar. Şehir gazetelerinde çok önemli bir durum olmadıkça genellikle sırf yerel haberlere yer veriliyor. Büyük ulusal gazetelerde görev alan kişilerin çoğu daha önce örneğin Yorkshire Post gibi önemli yerel gazetelerde yükselmiş kişiler oluyor. Ayrıca kuruluşlar çalışanlarına sahip çıkıyorlar. Yayın hayatında öyle bizim bildiğimiz türden "futbolcu satışları" yok.

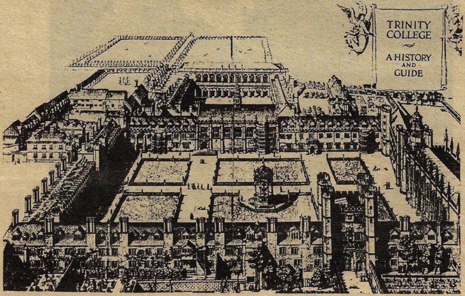

Andrew Marvell, John Dryden, Dr. Sir Muhammed İkbal gibi şairleri, Spencer Perceval, Shri Jawaharlal Nehru gibi siyaset adamlarını, Francis Bacon, J.J. Wittgenstein, Bertrand Russel gibi düşünürleri yetiştirmiş Trinity College.

Bir tarih profesörüyle sohbet sırasında İngiltere üniversitelerinde siyaset biliminin ve gazeteciliğin yerini sormuştuk. Gazeteciliği, BBC muhabirliği ve programcılığı, siyaset ve felsefe üzerine çeşitli eserleri bulunan tarih profesörü şöyle diyordu:

— Gazeteciler meslekten yetişir. Uzmanlıkla yüksek eğitimin bir zorunlu bağlantısı yoktur. Aslında düşündüğümde aklıma konuyla ilgili bir bölüm ya da ona benzer bir şey gelmiyor. Yani şurası da gazetecileri yetiştiren bir yüksekokul bir üniversite bölümü diyemeyeceğim.

— Siyaset bilimi dalının da durumu pek farklı değil. İngiltere'de siyaset bir yüksek eğitim dalı çerçevesinde düşünülmemiştir hatta küçümsenir. Siyaset bilimi özellikle tarihçiler, sosyologlar, iktisatçılar ve felsefeciler tarafından basit görülür, gazetecilikle bir tutulur. Ama son yıllarda bazı üniversitelerde siyaset bilimi anlayışı yayılmaya başladı. Genel anlamda bir İngilizin anlayışına göre gazetecilik ya da siyaset bilimi dalında yüksek eğitim görmüş olmak pek bir anlam taşımaz. Ancak siyasi tarihçiysen, ya da siyasi düşünce tarihi gibi şeyler yapıyorsan o başkadır zaten...

Isaac Newton'un koleji

İngiltere'de iki türlü üniversite var, biri bizim bildiğimiz üniversitelerin, kütüphaneleri ve öğrenim olanakları daha zengin olanları; diğeri ise dünyaca ünlü Cambridge, Oxford örneği kolejler sistemi. Eskiden daha başka üniversiteler de kolejlerden oluşuyormuş ancak artık sadece üç tane var. Kolejlerde amaç, öğretim üyesi ile öğrenciyi yakın bir ilişki içerisinde tutabilmek ve seçkin bir eğitimle seçkin insan yetiştirmek. Öğretim üyeleri de, öğrenciler de bu kolej yatakhanelerinde kalıyorlar. Öğretim üyeleri aileleri için biraz daha geniş bir yer ayrılmış o kadar. Aynı yemekhanede yemek yiyorlar, akşam yemekleri ise Latince dualarla başlayan "resmi" yemekler.

Kolejlerden oluşan üniversitelerde geleneksel eğitim sistemi sürdürülüyor. Yani öğretim üyelerine bir ya da iki öğrenci veriliyor ve bunlar sanki özel ders alıyormuşcasına itina ile yetiştiriliyorlar. Anfide yapılan ders sayısı, "tutorial" denilen geleneksel teke-tek eğitime oranla daha düşük. Diğer bazı üniversitelerde da aynı sistem sınıflarda 8-10 kişiyle uygulanmak isteniyor ama çok değişik sonuç veriyor tabii...

İsaac Newton işte bu şekilde Cambridge'in en büyük en eski ve en zengin kolejlerinden birinde tam 35 yıl çalışmış. Trinity College 1546 yılında VIII. Henry tarafından kurulmuş. Amaç Cambridge üniversitesinin en büyük kolejini kurmakmış. Bu kolejin yöneticileri hâlâ kraliyet ailesi tarafından atanır. Dünyaca tanınan birçok şair, yazar yetiştiren bu koleje Newton 1661 yılında gelmiş ve ön önemli çalışmalarını burada kaldığı süre içinde yapmış. Kolejin salonlarından birinde koskoca bir portresi var 1901'den bu yana 25 Trinity College üyesi Nobel ödülü almış.

Cambridge'de birkaç tane kolej var ki zenginlikleri çok yönlü.. Örneğin yemek salonları, kahve salonları, dinlenme ve sohbet salonları hep ayrı ayrı ve her şey geleneksel bir biçimde yapılıyor. Daha da önemlisi bazı kolejlerin Fransa'nın en nadide şaraplarını içeren mahzenleri var. Bu mahzenlerden sorumlu bulunan ve bazı şarapların kolej üyelerine satılmasını da organize eden üniversiteden mezun olmuş ve kolej üyesi bulunan bir memurları da bulunuyor.

Ayrıca her kolejin kendisine has bir kütüphanesi de var. Bu kütüphaneler birer müze gibi: 16, 17. y.y.ların baskıları, o kolejlerde yetişmiş tanınmış kişilerin o zaman basılmış kitapları var. Geçenlerde Cambridge University Press'in 400'üncü yıldönümü kutlandı. 1584'de kurulan bu basımevi dünyanın en geniş yayınına sahip olanlardan biri.

Kolejler bünyesinde bir de kilise var, yani her kolejin kendi eskiliği zenginliği ve tanınmışlığı düzeyinde mutlaka bir küçük kilisesi bulunuyor. Cambridge'in müzik bölümünden mezun olmuş ya da halen okumakta olan öğrenciler bu kiliselerde org resitalleri veriyorlar, kolejlerde konserler yapıyorlar. Bu resitallerin ve konserlerin düzeyi Cambridge'in yıllık festivaline katılacak kadar yüksek ve uluslararası önem taşıyor.

Üniversitenin fakülte ve bölümleri kolej bünyesinin tamamen dışında. Kısacası kolejlerde müzikçiden fizikçiye, şairden ziraatçiye kadar herkes biraraya geliyor. Zaten öğrenci ve öğretim görevlileri çalıştıkları dallardan ziyade üye oldukları kolejlerle tanınıyorlar.

Öğretim üyeleri ve politikacılar

Cambridge'in öğretim üyeleri arasında ek mesleği politika, yani particilik olanlar da çok. Bunlar ev ev bildiri de dağıtıyorlar, başka şehirlerdeki parti mitinglerini de pek kaçırmıyorlar. Tüm hafta sonlarını partilerine adayan öğretim üyeleri tanıdık. Her bölümde her fakültede tanınan İşçi Partililer, Thatcherciler, Liberaller ve Sosyal Demokratlar var. Bunlar üniversite içi ve dışı faaliyetlerini aktif bir biçimde sürdürüyorlar.

Başka bir üniversitede propaganda yapan, bildiri broşür dağıtan birçok öğretim üyesi içinde siyaset bölümünde daha önemli faaliyetleri olan biri de vardı. Bu öğretim üyesi Muhafazakâr Parti'nin bir aktif elemanı olarak milletvekillerini her hafta üniversiteye çağırıyor ve çeşitli konuları ilgili öğretim üyeleri ve öğrencilerle birlikte tartışma ortamı yaratıyordu. Bir iki ay boyunca ise hep İşçi Partili milletvekilleri davetliydi ve tartışılan konu İngiltere'nin, Avrupa'nın ve genelde yörenin savunmasıydı. Bu tartışmalardan birinde üzerinde önemle durulan konu ise öğretim üyeleri, yazarlar ve politikacılar arasında daha kuvvetli bağların oluşturulmasına ilişkindi. En taraf-sız ve en sağlıklı kararların böyle bir işbirliği ile alınacağına hem Muhafazakârlar ve hem de İşçi Partililer yürekten inanıyorlardı.

İngiliz üniversitelerini örnek alan Sayın Doğramacı, bu canlı ve yapıcı tartışma ortamının da özlemini çeker mi acaba? Yoksa particilik utanılacak bir şey midir, özellikle "okumuş" takım arasında? Bir ihtimal daha var, yoksa her örnek aldığımız şeyde olduğu gibi İngiltere üniversitelerinin de sadece "olumlu yanları"nı mı almışız?

Durham: Üniversite ve Hapishane

Durham Londra-Edinburgh demiryolu üzerinde İskoçya'ya yakın çok eski ve ufak bir şehir. 25 bin nüfuslu bu şehrin yarısına yakınını üniversite öğrenci ve personeli ve onların aileleri, üçte birini, hapishane "sakinleri" ve personeli, kalanını da şehirdeki hizmetler ve tek tük maden işçisi oluşturuyor. Üniversitede öğrenci sayısı 5 binin üzerinde. Hapishane ise İngiltere'nin en büyük hapishanesi, 2-3 bin kadar mahkûm var. Şehrin eski yapılarının bulunduğu kısımda koskoca bir bahçesi de bulunan oldukça büyük bir bina.

İngiltere'de siyasi tutuklu diye bir kavram olmadığından siyasi amaçla işlenen suçlar da adi suç olarak değerlendiriliyor. Kısacası "mahushanede çürümek" diye bir şey yok. Çürümeye gönüllü olanlar zaten dışarda da eroin ve benzeri uyuşturucularla çürüyorlar. İşsizliğin de katkısı çok bu "çürüme" olayına.

Durham Üniversitesi de Cambridge ve Oxford gibi, yani kolejlerden oluşuyor. Bir başka özelliği ana binalarının nehrin iki kolu arasında bir adacık üzerinde bulunması... 12 kolejden oluşan bu üniversite 1832 yılında kurulmuş. Ülkenin bir anlamda üçüncü seçkin üniversitesi. Bir de Türk Dili ve Tarihi kısmı var. Burada Türk dili üzerine çalışan ve Türkiye'nin toplumsal, iktisadi tarihi konularında da dersler veren öğretim üyeleri bulunuyor. 5-6 da öğrencisi olan bu bölümün Oriental Studies binasında iki üç geniş odadan oluşan seçkin bir kütüphanesi de bulunuyor.

Durham'ın katedrali çok meşhur, iç savaş döneminde Püritenler, İskoçları bu katedralde hapsetmişler. Bir de kalesi var, 19. yüzyılın ortalarına kadar dini ve toplumsal nüfuzu olan papazların barınağı olmuş. 1070 yılında yapılan bu kale aslında daha önceki bir Sakson kilisesiymiş. Uzun bir süredir üniversite tarafından kullanılıyor. Bazı kolejlerin üyeleri bu kalede kalıyorlar. Durham'ın en çarpıcı özelliği de dümdüz bir şehir olmaması. Bu ayrıcalığın önemini anlamak için Londra, kuzey demiryolu hattında bir kere yolculuk yapmak yeter. Bu dümdüz ülkede Durham bir kuzey incisi gibi, dağlık tepelik yamaçlarla kaplı şirin bir kuzey kenti. Mimarisinde de diğer şehirlere oranla zengin denebilecek bir çeşitlilik var.

Ama saat 5.30 oldu mu bütün dükkânlar kapanıyor ve herkes evinin yolunu tutuyor. Durham da böyle. Her şeye rağmen dar yokuşlar ve ağaçlıklı sokaklar arasında eski İstanbul evlerini andıran bazı taş ya da beton binalarıyla Durham şimdiye kadar gördüğümüz tekdüzeliği unutturan bir kent...

Parti konferanslarından maden işçileri grevine

İngiltere'de yine parti konferansları toplandı. Bu sefer Muhafazakâr Parti liderleri büyük bir tehlike atlattılar. Brighton olayı, ölü ve yaralılar Thatcher hükümetine yöneltilen eleştirileri ne değiştirdi ne de azalttı. Başlıca sorunlar birkaç noktada toplanıyordu.

Mezuniyet töreninden sonra Katedral'de yapılan geleneksel ayine giden Durham Üniversitesi öğretim üyeleri.

Ulusal Sağlık Hizmeti (National Health Servise) alanına özel sektörü sokma kararı yaygın bir biçimde eleştiriliyor. Ülkenin en büyük hizmetlerinden biri olarak görülen National Health Servise'in Thatcher döneminde hançerlendiği söyleniyor. 1984 yılı boyunca birçok hastane kapandı, çünkü gerekli mali yardım verilemiyordu.

Eleştiri konularından bir diğeri Thatcher'in eğitim politikası... İlk ve orta dereceli okullarda öğretmenler, aldıkları yetersiz ücretten yakınıyor ve bahar aylarında greve gidiyorlardı. Bir yıl içinde üniversite bütçelerinde ikinci kez kısıntı yapılıyor, bazı üniversiteler eski olanaklarını, kitap, dergi, gazete, araştırma fonları ve hatta (çok düşük oranda olmakla beraber) öğretim elemanlarından bazılarını kaybediyorlardı. Ülke sıralamasında üçüncü dördüncü sırayı alan üniversiteler en büyük darbeyi yiyorlardı. Gene de bunlar ülkemizdeki üniversiteleri andırmaktan bir hayli uzaktılar. Atanan rektörlerin üniversitelerin idari ve akademik sorunları üzerinde hiç mi hiç etkinliği olmadığını da gördük. Bütün işler seçilen rektör yardımcısı (her üniversite için bir tane) tarafından yapılıyordu.

Ayrıca Thatcher'in eğitim politikası sosyal bilimlerle pozitif bilimler arasına çizgi çekiyor. Thatcher'a göre ülkenin sosyal bilimciden çok mühendise teknisyene fizikçiye ihtiyacı var. Ama işsizlik en büyük sorun olarak ortada duruyor ve tabii teknisyenlerin gayretleriyle de pek çözüleceğe benzemiyor.

İşsizlik ülkede neredeyse her mahalleyi sarmış. İşsizler sürekli işsizlikten ve yoksulluktan bahsediyor, çalışmadan para kazananlar ise "çalışmak istemeyen iş bulamaz" gibi katı yorumlarda bulunuyorlar. Şu veya bu nedenle işsiz sayısının 4 milyonu aştığı bir gerçek. 1984 yılı rakamlarına göre üniversite mezunları arasında bile işsizlik oranı % 10'un üzerinde. Hükümet iş olanaklarını genişletmek bir yana dursun sürekli kısmak zorunda kalıyor, hastanelerde, madenlerde olup bitenler zabii bu durumun en büyük kanıtı ama tabii başka alanlarda tek tük de olsa iş olanakları yaratılmıyor değil. İşte Thatcher hükümeti gazeteler ve televizyon kanalıyla bunu aşılamaya çalışırken diğer yandan kapanmak zorunda bırakılan işyerleri birçok kişiyi daha işsizler ordusuna ekliyor.

Gene 1984'te İngiliz halkını huzursuzluğa sevkeden başka bir olay daha vardı: Cruise füzelerinin yerleştirilmesi... Meclis tartışmaları kamuoyuna da yayıldı. Kıta Avrupası'nı saran barış hareketi İngiltere'de de kendini göstermeye başladı. Nükleer savaşı lanetleyen yayınlar, belgeseller tekrar gündeme geldi. Savaş aleyhtarı bazı kadınlar çocuklarıyla, anneleri ve anneanneleriyle birlikte ABD füzelerinin yerleştirilmesi planlanan yere birikmiş aylarca protestolarını çeşitli biçimlerde sürdürüyorlardı. Thatcher'in savunma politikası eleştiriliyor, diğer partiler ise bu konuda net bir görüş oluşturamıyorlardı.

Mart ayında bazı maden ocaklarının da kapatılması tehdidi üzerine maden işçileri grevi başladı. İşsizlik korkusu ve geçim sıkıntısı diğer sorunlarla birlikte maden işçilerinde somut ifadesini bulmuştu. Hükümet sendikalarla işçiler arasına girmekten, daha doğrusu kendi politikasıyla yüzleşmekten çekiniyordu. Bu sırada doların hızla yükselişi, sterlinin sürekli değer kaybetmesi, grevin sekiz aydır sürmesi, AET'de ortaya çıkan sorunlar, Thatcher hükümetini daha da zor durumda bırakmıştı. Özellikle kuzey illerinde gözlediğimiz yoksulluk Anglo Sakson ırkından "yeni bir Hindistan"ın oluştuğu izlenimini veriyordu.

"Kapitalizmin beşiği"

Son iki yıl içerisinde İngiltere'de kendi alanında satış rekorları kıran kitaplardan birinin başlığı "İktisadi Gerilemenin Ekonomi Politiği". Söz konusu ülke İngiltere tabii.

Sanayi devriminin ilk ortaya çıktığı, bir yüzyılı aşkın bir süre boyunca "Dünyanın En Zengin Ülkesi", "Dünyanın En Büyük İmparatorluğu", "Üzerinde Güneş Batmayan Büyük Britanya" diye adlandırılmış İngiltere. Ama bugün rakamlara ve yaşam düzeyine bakacak olursak bu ülke Avrupa'nın en yoksul ülkesi haline gelme yolunda. Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığında kişi başına düşen milli gelirin İtalya düzeyinde olduğunu öğrenmek son derece şaşırtıcı.

İngiltere'nin bugün artık ikinci derece bir sanayi ülkesi durumunda olduğu söyleniyor. Aşağı yukarı tüm alanlarda teknolojik üstünlüğünü yitirmiş olması da buna ekleniyor. Bugün İngiltere ihraç ettiğinden daha fazla miktarda sanayi ürünü dışalımı yapmak durumunda. Bundan yirmi yıl önce İngiltere'nin kişi başına milli geliri Fransa'nınkine eşitti. Bugün ise Fransa'nınki İngiltere'ninkinden yüzde kırk oranından fazla... Londra'dan Paris'e ya da Frankfurt'a gidince de, en çarpıcı gelen şey bu kentlerin göreli refah düzeyi..

Ancak Londra'nın, üstünlüğü tartışmasız sürdürdüğü ve İngiltere'ye çok kıymetli dövizler kazandırdığı bir alan var: CITY. Dünyanın en büyük banka, sigorta, borsa ve diğer mali kuruluşlarının yoğunlaştığı, takriben dört kilometrekarelik bu alan, hâlâ "dünya ticaretinin yönetildiği yer" olarak nitelendirilebiliyor. Yani City'nin bir anlamda İngiltere'nin ekonomik "şerefini" kurtardığı söylenebilir.

Yeni Hintliler

Ülkemizde Doğu-Batı ayrımı, İtalya'da Güney-Kuzey ayrımı gibidir. Yani doğulu Türk ile güneyli İtalyan yoksuldur. İngiltere'de ise bu ayrım kuzey-güney şeklinde; kuzeyde yoksulluk, güneyde göreli bir refah var.

Kuzeyde ve İskoçya'da işsizlik oranı ülke ortalamasının (yaklaşık %15) çok daha yüksek; % 20-30'u bulduğu yerler de oluyor. Bu yörelerde suç oranı da oldukça yükseliyor.

Sinemalar, tiyatrolar ve lokantalar hemen hemen boş gibi. Pahalı olduğu için iyi gazetelerden satın almadığını söyleyen öğrencilere de rastlanıyor. Sosyal sigorta aylıklarıyla yaşayanlar ve işsizler için yapılmış bazı ev tipleri var. Bunlar tam bir "Laz inşaatı". Rüzgâr, iklim koşullarının da yardımıyla evlerin içinde dolaşıyor. Birçok yörelerde de bir zamanlar çok geniş ve güzel olan eski İngiliz evlerinin saçma sapan bölmelerle işsizlere öğrencilere kiralanmış olduğunu görüyorsunuz. Tabii bunlar da bol rüzgârlı. Rüzgâr ya da cereyan umulmadık köşelerini dolaşıyor evlerin, sokakta da bazen ağaçları deviriyor, otobüsleri sallıyor.

Karla yağmurla da birleşen soğuk kış günlerinde birçok kadınların çorapsız, birçok çocuğun paltosuz ve lastik ayakkabılı, birçok gencin de blucin takımlarla dolaştığını gözledik. Elleri ve yüzleri soğuktan kıpkırmızı olan sarışın insanların da besinsizlikten, bakımsızlıktan "kavruk" olabildiğini gözledik. Et oranı % 10'un altında olan o cıvık cıvık sosislerle ve domuz böbreğinden yapılmış böreklerle beslenmeye çalışan insanlar bunlar.

Ne yazık ki zengin İngilizler için bireycilik (individualism) ve özel hayatı kayırma olan bu tek-başınalık yoksul İngilizler için amansız bir yalnızlık ve düşkünlük anlamı taşıyor. Artık iş özel hayatın gizli tutulması değil suçların ve çarpıklıkların gizli tutulması haline dönüşüyor. Esrarengiz yaralamalar, cinayetler ve türlü türlü acaiplikler kuzey ülkelerinde rastlanan tipik bir durum. İngiltere'de bu tür suçların nedenini eskiden kolayca bulan Sharlock Holmes ve Dr. Watson bu durumda açıkça çaresiz kalırlardı.

Küçük, ama "zengin olma adayı" ülkenin her şeyi 'denge'

"Kuzey Yemen'de bir askeri üste, bir Yemenli pilot, eğitim uçuşları arasında dinlenme zamanında iki hocasını birbirine tanıştırdı. Hocalardan biri, Yemenli pilota F-5 jetlerini kullanmasını öğreten bir Amerikalı hava subayı idi. Diğer hoca ise, Mig uçaklarını kullanmayı öğreten bir Sovyet pilotu. İki hoca kibarca el sıkıştılar ve bir süre sonra bir şişe viski ile bir şişe Rus votkasını değiş tokuş ettiler."

Newsweek Batı yanlısı Kuzey Yemen'in izlediği çok yanlı denge politikasını, yukarıdaki tabloyu sergileyerek etkili biçimde anlatıyor.

Kuzey Yemen'in izlediği denge politikası sadece Sovyetler Birliği ve ABD ile sınırlı değil. Ülkenin yollarının yapımında Çin uzmanları ile Güney Koreliler çalışıyor. Kuzey Koreliler büyük bir futbol stadyumu inşa ederken Tayvanlı teknisyenler de Kuzey Yemen uçaklarının bakımını üstlenmişler.

hafta önce başkent Sana'da yapılan İslam Konferansı Dışişleri Bakanları toplantısında ev sahipliği görevini başarılı biçimde yerine getirdi. Bilindiği gibi bu toplantıda Suriye ve İran'ın protestolarına karşın, Mısır Dışişleri Bakanı Ahmet Esmed Abdül Mecid, alkışlar arasında koltuğuna oturmuş ve Mısır, Arap dünyasına geri dönüş yolunda bir adım daha atmıştı.

Abdullah Salih, geçenlerde yaptığı açıklamada Kuzey Yemen'de **"zengin petrol yatakları"** bulunduğunu ve iki yıla kadar ülkesinin petrol ihraç etmeye başlayacağını tahmin ettiğini söyledi.

Geçen yıl haziran ayında Amerikan Hunt petrol şirketi, Kuzey Yemen'in Suudi Arabistan ve Güney Yemen'le olan sınırlarının yeraldığı bölgede petrol buldu. Gözlemciler, Kuzey Yemen Abdullah Salih'in ileri sürdüğü gibi, petrol ihracatçısı durumuna geldiği takdirde, ülkenin Batıya daha fazla yaklaşabileceğini belirtiyorlar. Zira petrol çıkarmak için Amerikan teknolojisine gereksinimi olacak.

Kimi gözlemciler ise, Suudi Arabistan sınırında bulunan petrolün, iki ülkenin arasını açabileceğini öne sürüyorlar. Zira iki ülke arasındaki sınırlar bazı yörelerde tartışmalı olup, çizgi kesinlikle çizilememiş. Suudi Arabistan halen Kuzey Yemen'e yılda 200-300 milyon dolar ekonomik yardım yapıyor.

Petrol, iki Yemen arasındaki ilişkileri de önemli ölçüde etkileyebilir. Bilindiği gibi iki ülke 1970'lerde iki kez savaşa tutuşmuşlardı. Ancak son yıllarda ilişkilerde bir yumuşama gözleniyor. Bu olguya koşut olarak birleşme isteğinin de arttığı dikkat çekiyor. Gözlemciler iki ülke petrol konusunda işbirliği yaptıkları takdirde, bu olgunun birleşme sürecini hızlandırabileceğini ileri sürüyorlar.

Ancak duruma karamsar açıdan bakanlar da var. Bu çevreler Kuzey Yemen'deki zengin petrol yataklarının bölgede süper güçlerin rekabetini kızıştırmasından korkuyorlar. Bu arada Sovyetler Birliği'nin Marksist Güney Yemen'in başkenti Aden'de Arap denizindeki Socotra adasında iki büyük deniz üssü kurdukları anımsatılıyor. Gözlemciler, Moskova'nın Kuzey Yemen'in belirgin biçimde Batıya yaklaşması karşısında seyirci kalmayacağını öne sürüyorlar.

Kuzey Yemen Devlet Başkanı Abdullah Salih, altı yıldır iktidarda bulunuyor. Salih, bu süre içinde kurnaz ve usta bir politikacı olarak dikkatleri çekti.

Şimdiye dek başarı ile yürüttüğü denge politikasını ileride de aynı başarı ile sürdürüp sürdüremeyeceğini zaman gösterecek.

Ortadoğu'nun ip cambazı: Kuzey Yemen

Kuzey Yemen Hava Kuvvetlerinin yarısını Amerikan F-5, yarısını Sovyet Mig uçakları oluşturuyor. Pilotların yarısını Sovyet, yarısını Amerikalı uzmanlar eğitiyor.

Kuzey Yemen, ufak, dağlık ve yoksul bir ülke. Ne var ki bu ufak ülke büyük stratejik önemi nedeni ile süper güçlerin dikkatini üzerinde toplamış. Güneyindeki Marksist Yemen Demokratik Halk Cumhuriyeti ile birlikte, Kuzey Yemen Kızıl Deniz'e girişi kontrol ediyor. Böylece petrol yolu üzerinde en önemli ülke konumuna sahip Kuzey Yemen bu stratejik konumun sağladığı kozu, ustaca kullanıyor. Ülke 60 eski model Sovyet Mig'inden oluşan hava kuvvetlerine son zamanlarda 15 Amerikan F-5 jetini kattı. Kuzey Yemen Cumhurbaşkanı **Ali Abdullah Salih** geçen yıl ekim ayında Moskova'ya giderek Sovyetler Birliği ile 20 yıllık dostluk ve işbirliği anlaşması imzaladı. Abdullah Salih, başkent Sana'ya döner dönmez de kendisini kaygı ile bekleyen Batılı diplomatlara güvence vererek ülkesinin bağlantısız politikadan ayrılmadığını bildirdi.

Abdullah Salih, gözlemcilerce denge politikasını usta biçimde uygulayan bir devlet adamı olarak niteleniyor. Nitekim üç

ZENGİNLİK UFUKTA — Kuzey Yemen'in başkenti Sana'dan bir sokak. Yoksulluk, Cumhurbaşkanı Abdullah Salih'in dediğine göre yakında bitecek. Çünkü ülkede "zengin petrol yatakları bulundu."

BİR MASADA İKİ USTA — Kuzey Yemen Cumhurbaşkanı Ali Abdullah Salih, ülkesindeki diplomatlar tarafından "usta bir politikacı" olarak nitelendiriliyor. FKÖ lideri Yaser Arafat'ın ünü ise malum.

ORTADOĞU'85
ABD ile Sovyetler anlaşır mı?

CENGİZ ÇANDAR

1985'e adım atıldığında; Ortadoğu'nun manzarası tam anlamıyla buzluğa konmuş bir sorunlar yumağı biçiminde. Uluslararası yaşamın en kritik sorunlarını barındıran bu bölgede, henüz hiçbir sorun çözülmediği gibi, yakın vadede çözülebileceğine ilişkin en ufak olumlu bir işaret de gözükmüyor.

Körfez Savaşı, askeri ve siyasi durumda herhangi bir değişiklik olmadan sürüp gidiyor. 1984 aralık sonlarında S. Arabistan'in Cidde kentinde toplanan İslam Konferansı Örgütü Dışişleri Bakanları Toplantısı'nda İran Dışişleri Bakanı **Ali Ekber Velayeti** kesin bir dille Tahran'ın her türlü **"barış girişimi"**'ne kapalı olduğunu ilan etti.

Güney Lübnan'daki İsrail işgali ve işgale karşı direnme de, Lübnan ve İsrail hükümetleri arasında sınırdaki Nakura kentinde **"geri çekilme takvimi"** ve geri çekilmenin biçimi ve sonrası üzerinde müzakerelerin başlamasına rağmen kesintilere uğrayarak sürüyor. Görüşmelere taraf olan her iki hükümet de öylesine bıçak sırtında ve iç ve dış şartlara öylesine duyarlı durumdalar ki, global bir Ortadoğu çözümü gerçekleşene dek Güney Lübnan'daki İsrail varlığının nasıl son bulacağının yanıtı alınmadan herşey tepetaklak gidebilir.

Ortadoğu sorununun özünü oluşturan Filistin sorununa gelince, hiçbir gelişme ışıltısı henüz ortaya çıkmış olmadığı gibi, 1985 boyunca da çıkabileceği şüpheli.

Bütün bunlara, yani bölgenin patlayıcı özelliklerini her zamanki korumasına karşılık, 1982 ve 1983 boyunca ve 1984'ün ilk çeyreği süresince bölgeyi sarsan silahlı çatışmalar yavaşladı. 1985'e girilirken, bölge, hiç de patlamanın eşiğinde görülmüyor.

Buzluğa konmuş sorunlar yumağı olduğu gibi duruyor. Uluslararası yaşamın en kritik sorunlarını barındıran bu bölgede henüz hiçbir sorun çözülmediği gibi, yakın vadede çözülebileceğine ilişkin en ufak bir olumlu işaret de gözükmüyor.

Tüm uluslararası yaşamı altüst edecek çaptaki **"Ortadoğu tahrip kalıbı"** şimdilik cephaneliğe kaldırılmış gibi.

Neden?

Çünkü, öyle görülüyor ki, 80'li yılların ikinci yarısına girilirken, bölgedeki uluslararası satrancın başlıca aktörleri ve piyonları güçlerinin ve çaplarının azami noktasına gelip dayanmış ve bir değişimi zorlayabilecek enerjilerini yitirmişlerdir. Bölgedeki tıkanıklığın önünü açacak hamle ya bir önemli bölge ülkesinin içinde meydana gelebilecek dramatik bir değişiklikle mümkün olabilecek; ya da uluslararası siyasetin patronları ABD ve Sovyetler Birliği'nin aralarında sağlayacakları global bir uzlaşmayı (bir başka deyişle nüfuz alanlarının yeniden paylaşımı) bölgeye dikte etmeleriyle gerçekleşebilecektir.

1948 travması

Birincisinin yakın tarihteki çarpıcı örneğini hatırlamakta yarar var. Şöyle ki:

1948'de İsrail devletinin kurulması ve Filistin sorununun böylece doğması tüm Arap ülkelerinde derin bir travma yaratmıştı. Bu travmanın sonuçları su yüzünde birkaç yıl hissedilemedi. Arap toplumlarının içinde derinden filizlenen hayal kırıklığının tepkisi 1952 Mısır Devrimi ile nasyi yıktı ve Nâsır hareketini ortaya çıkardı. 1948 depremi Suriye'yi 1950'li yıllardan 1970'e dek ardarda hükümet darbeleriyle salladı.

Sarsıntıdan 1958 Devrimi ile Irak da nasibini aldı. Lübnan karıştı. 1956 Süveyş buhranı patlak verdi. 1954'de Cezayir Kurtuluş Savaşı başladı. Kısacası 50'li ve 60'lı yıllar, 1948 travmasının ürünleriydi.

1982'de İsrail'in işgali sonucu Lübnan'da olup-bitenler, 1979 İran İslam Devrimi ve 5. yılına giren Körfez Savaşı'nın yol açtığı ve açacağı sonuçları henüz sezemiyoruz, ama bölge ülkelerinin dramatik dönüşümlara mutlaka gebe olduğunu biliyoruz. Tarihin ve bölgenin kültürel ve sosyolojik özelliklerinin şaşmaz ölçüleri sayesinde.

Böylesine bir dramatik doğum herhangi bir Arap ülkesinde 1985 yılı içinde gerçekleşebilir mi? Belirtileri şu sırada yok. Ama olanaksız da değil. Sürpriz sayılmamalı. Üstelik bölge ülkeleri giderek tek adam yönetimlerine sürüklendiği, rejimlerin kaderi ülkenin başındakinin yaşam süresi ile simgelendiği için, herhangi önemli bir bölge ülkesindeki üst kademede bir doğal ölüm ya da suikast sonucu liderin ortadan kaldırılması tüm siyasi haritayı etkileyecek gelişmeleri beraberinde getirebilir. Bu tür ülkelere İran, Irak, Suriye, Ürdün ve Filistin (FKÖ'nün kişiliğinde) örnek gösterilebilir.

ABD-Sovyet uzlaşması

Bu tür, yani içsel bir gelişmeye oranla bölgedeki donukluğu çözüp gelişmelerin önünü açacak türden bir adım, iki süperin, ABD ve Sovyetler Birliği'nin zirvede sağlayacakları bir uzlaşmanın sonucu olacak bir süreç daha galip ihtimal gözüküyor.

ABD ve Sovyet Dışişleri Bakanları George Shultz ile Andrei Gromiko'nun 7 ocaktaki (yarın) Cenevre buluşmaları eğer ABD-Sovyet görüşmeler dizisini başlatabilirse ve bu görüşmeler dizisi stratejik silahların sınırlandırılması anlaşması ile sonuçlanırsa, bu sonuç taraftarın dünyadaki rollerini yeniden tanımlamalarını da birlikte getirecektir.

Bu konuda karşılıklı talepler biliniyor. ABD, başını giderek daha çok ağrıtan Orta ve Güney Amerika'yı kendisinin hayati çıkar alanı sayıp, burada Sovyetler siz bir statükoyu Moskova'dan istiyor. Küba bir yana bırakılarak, bu talebin yerine getirilmesi, Nikaragua'nın feda edilmesi, Honduras, El Salvador ve diğerlerinin ABD'nin insafına terkedilmesi demektir. Buna karşılık Sovyet hayati çıkar alanı Doğu Avrupa'yı kapsıyor. Bunun Washington tarafından tanınması ise D. Almanya'yı çezbetmek çabalarından vazgeçilmesi, iki Almanya arasındaki diyalog ve yakınlaşmanın durdurulması, Macaristan gibi ülkelere Batı'nın özendirici tutumunun terkedilmesi ve Polonya'nın Sovyetler'in insafına bırakılmasıdır.

Anlaştıkları nokta

Dünyanın diğer bölgeleri müzakereye ve pazarlığa açıktır ve bunların başında Ortadoğu geliyor. Ortadoğu'da tarafların kesiştiği nokta, İran selinin, daha uygun bir deyişle İran'dan pompalanan İslamcı dalgaya set çekilmesidir. Bu sayede, Washington ile Moskova, Bağdat'ı arkalamakta, İslami yayılmanın Ortadoğu'yu kaplamasının önüne geçilmesi üzerinde şimdiden uzlaştılar.

Ancak Ortadoğu sorununun bütün halkaları birbirine bağlı. Filistin sorunu konusunda ve İsrail'e ilişkin bir uzlaşma yok. ABD'nin İsrail'e angaje politikası Batı'ya yakın Arap güçlerini de kaygılandırıyor. Bu nedenle, bu güçler ABD politikası önünde bir karşı-ağırlık yaratmayı hesaplayan gruplaşmalara gidiyorlar. Bu tür gruplaşmalar Sovyet kartını da ABD karşısında oynama imkânını getiriyor ve diplomatik manevra alanı ve ağırlık sağlıyor.

1984'ün son çeyreğinde Mısır, Ürdün ve FKÖ arasında oluşturulan gruplaşma bunun tipik örneği oldu. Hüsnü Mübarek ile Kral Hüseyin arasında ABD'ye, İsrail'e ve Suriye'ye bir önlem olarak yaratılan eksene 1984 kasımında Amman'da Filistin Ulusal Konseyi'ni (Filistin Parlamentosu), Suriye'nin tüm torpilleme girişimlerine rağmen toplamayı başararak, FKÖ'nün bütünlüğünü koruyabilen ve Filistin camiasının biricik **"interlocuteur valable-geçerli sözcüsü"** olduğunu kanıtlayan Yaser Arafat da katıldı.

Bu eksen, Ortadoğu sorununun ancak BM bünyesi içinde, yani Sovyetler Birliği'nin de katılacağı bir uluslararası konferans ile çözüleceği görüşünde ısrar ediyor.

GROMIKO - SHULTZ Heyecanlı bir film seyreder gibi...

Irak'ın ve belirli ölçülerde Körfez'in Arap ülkelerinin arkaladığı bu eksenin karşısında aralarındaki tüm sürtüşmelere rağmen Tahran, Şam ve Trablusgarp ekseni yer alıyor. Bu eksenin parçalarıyla Sovyetler'in ve Fransa'nın ilişkileri var.

Tüm bu karmaşa, ister istemez, bölgenin laboratuvarı Lübnan'daki siyasi gelişmelere yansıyor. Lübnan'daki siyasi gelişmeler bu ülke topraklarının üçte birini işgal altında bulunduran İsrail'i etkiliyor. İsrail ise her an siyasi bunalıma sürüklenmeye uygun, birbirine eklenmiş minik parçalardan oluşan bir garip koalisyonu Şimon Perez'in başkanlığında sürdürmeye çabalıyor.

1985'e, bıçak sırtında duran ülkelerin uluslararası gündemin buzluğunda yaptıkları hayaletler dansıyla giriyor. Bu dansın bir yıl daha sürüp süremeyeceği, bu dansın yerini Ortadoğu volkanının iniltilak seslerinin alıp alamayacağı; ABD Başkanı Ronald Reagan'ın yeni politika formülasyonlarına, ABD-Sovyet pazarlığının seyrine ve bölge aktörlerinin oyunlarını sahneye koydukları manevra alanını ne denli ustalıkla kullanacaklarına ve bir ihtimal de görünmeyen aktörlerin sahneye çıkıp çıkamayacaklarına bağımlı bulunuyor.

eski-yeni çizgiler

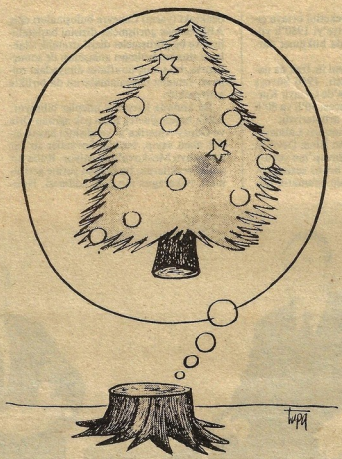

İbrahim Tapa

1950 yılında Biga'da doğdu. Savaştepe İlköğretmen Okulu'ndan mezun olduktan sonra bir süre öğretmenlik yaptı. Daha sonra Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokulu grafik bölümünden mezun oldu. Birçok dergi ve gazetede çalıştı. Girgır, Fırt, Adam, Gün, Günaydın ve Güneş bunların başlıcalarıdır. Halen Yeni Asır gazetesi mizah ekinin yöneticiliğini yapmaktadır. Birçok dış yarışmaya katıldı. Evli olan İbrahim Tapa'nın iki çocuğu var.

arşiv konuşuyor

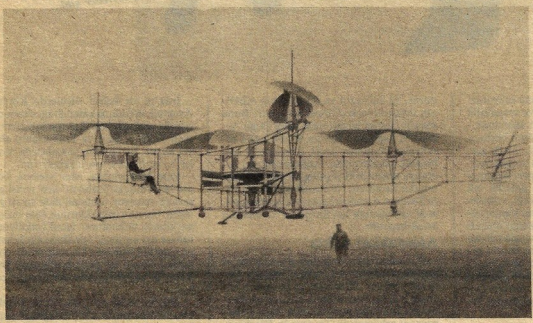

Helikopterin "baba"sı

Leonardo Vinci'nin düşüncelerinde yer alan helikopter tasarımı, ilk olarak 1784'te Lannoy ile Bienvenu tarafından "oyuncak" olarak gerçekleştirildi. 1906'da ise Paul Cornu pilotlu bir helikopteri havalandırmayı başardı. Fakat bunun havada kalabilme ve yükselebilme özellikleri çok sınırlı oldu. Bu konuda en başarılı denemeleri yapan Fransız Etienne Emichen oldu. 6 Kasım 1923 ile 15 Ocak 1924 tarihleri arasında yaptığı 30 uçuşluk bir seride rekoru eline geçirdi. 2-3 metre yükseklikte 2 saat 30 dakika kaldı, 180 derecelik dönüşler yapabildi ve 120 metre uzaklığa kadar gitti.

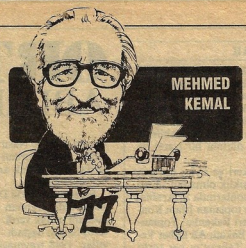

Şaka maka derken

Partiler, muhalefette iken basına öylesi iyi geçinirler ki, al gülüm ver gülüm, aralarından su sızmaz. Dahası var, basınsız edemezler, en gizli işlerini neredeyse basına duyurarak kararlaştırırlar. Ama bir kez de iktidara gelmesinler, basının eleştirileriyle karşılaşmasınlar, basından kötüsü yoktur. Milli basın bir de bakarsınız dillerinde gayri milli basın oluvermiştir.

"Bu basın adam olmaz" sözünü çok duyarsınız. *"Efendim futbolumuz nasılsa basınımız da öyledir. Futboldan ne bekliyoruz ki basından bekleyelim!"* derler de derler... *"Politikacıları kınıyorsunuz, basın sanki ondan daha mi iler!?"*

Artık basınla ara açılır. Kâğıt fiyatlarına zamlar gelmeye başlar.. Mürekkep, mazot, elektrik, makine zam görür. Kimsenin ayrıcalığı olmaz, vergiler artar. Posta giderleri, telefon, telgraf giderleri uzun bir yolculuğa çıkar.

Ara seçimler olsun, belediye seçimleri olsun başını köşeden gösterdi mi, haydi yeniden basınla dostluklar kurulur, basından daha iyisi yoktur. Engeller kalkar, açılar aralar sıklaşır, al gülüm ver gülüm dönemi yeniden başlar.

Şair Fuzuli, yare kendi eliyle yontup verdiği kalemin kendi fermanını yazdığından yakınır ya, gazeteci de yazarak sivrittiği, ünlendirdiği siyasetçinin başına bela kesildiğini görür. Görür de uslanmaz. Her ikisini de birer oyuncak gereklidir, oynar dururlar.

Hadi bir öykü anlatalım. Adam yeni milletvekili olmuş... Genç, zengin çocuğu, bölgesinde ağa sayılır. Başkente gelmiş, zartından, zurtundan geçilmiyor. Yeni milletvekillerinin en büyük merakı Anadolu Kulübü'ne üye olmaktır. Neyse uzatmayalım, kulübe gidiyor, oyun masasının başına kuruluyor. Ne kadar büyük oynarsa o kadar sözü edileceğini bildiğinden büyük de oynuyor. Oyunun en civcivli anında genç milletvekilini telefondan istiyorlar.

"Beyefendi telefon."

"Yok deyin, burada yok."

Hademe geliyor, gidiyor.

"İlle de görüşmek istiyorlar."

"Olmaz dedik ya, söz anlamaz mısınız!"

"Beyefendi konuşan kişi parti başkanıydı, diyor. Çağırın, diyor. Ben ne yapayım..."

Oyundan kalkarak çar naçar gidiyor.

"Buyurun.

"Ben genel başkan (....) zahmet verdim."

"Hadi ulan adamla dalga mı geçiyorsun?" Çat, telefonu kapatıyor. Gelip oyuna oturuyor.

Aradan bir süre geçiyor. Hademe gene geliyor.

"Beyefendi telefon."

"Yok demedin mi?"

"Dedim."

"Öyleyse daha ne?"

"Orda olduğunu, oyun oynadığını biliyoruz. Acele telefona gelsin. Çok önemli bir şey konuşacağız. Ben başkanım diyor."

Çevresindekilere dönüyor:

"Biri benimle dalga geçiyor, iki de bir bizim başkan olduğunu söyleyerek girgır geçiyor. Başkan kim, ben kim!.."

"Canım hele bir daha git."

Yeniden gider.

"Alo, buyurun."

"Ben parti başkanıyım. Kabineyi yapıyoruz. Sizi de bakan atayacağız, buraya kadar teşrif..."

"Hadi ordan ulan..."

Çat, bir daha kapatır.

Partinin katibi oyun salonuna girer. Genç milletvekiline yanaşır. Kulağına fısır fısır bir şeyler söyler.

"Ya öyle mi, gerçek demek! Ben biri dalga geçiyor sanmıştım. Peki hemen gidelim."

Oyun arkadaşlarına döner:

"Çok ayıp oldu. Gerçekten bakanlığa atanıyor muşuz da, ben şaka sanmıştım. Hadi size bol şans. Bana izin, ben de gidip bakanlığı kabul ettiğimi bildireyim."

Ertesi gün gazetelerde yaşam öyküsü ve resimleri yayımlanır.

Anket Defteri

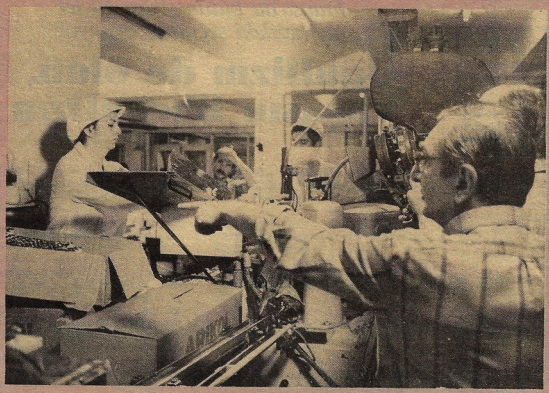

Kurt sinemacı

Atıf Yılmaz 1926 yılının aralık ayında Mersin'de doğdu. Ortaokulu doğduğu kentte bitirip lise öğrenimini İstanbul'da yaptı. Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık Bölümü'ne girmeyi arzularken kendini Hukuk Fakültesi'nde buldu. Bu arada daha çok resimle ilgilendi. Nuri İyem'in atölyesinde çalışan arkadaşlarıyla "Tavanarası Ressamları" grubunu kurup bu grubun ilk ve son sergisine katıldı. Sinema afişleri yaptı, sanat dergilerinde tiyatro yazıları yazdı. Derken Semih Evin'in yardımcısı olarak sinemaya bulaştı... Evin'le çevirdiği iki filmin ardından yönetmenliğe geçti. 1950'den beri de yönetmenlik yapıyor. Bu süre içinde iki Orhan Günşiray'la, ikincisi Recep Bilginer'le ortak olmak üzere iki kez film yapımcılığını da denedi. "Selvi Boylum Al Yazmalım"la başlayan üçüncü yapımcılık denemesini "Yeşilçam Filmcilik" ve "Delta Filmcilik Ltd" yapım kuruluşlarında yönetmen Ömer Kavur'la ortak olarak sürdürüyor. Üç kez evlendi, üçüncü evliliği hâlâ sürüyor.

ATIF YILMAZ

Sinemacı

Sizce en büyük mutsuzluk nedir? *İnsanın sevdiği, varlık nedeni olan işi yapamaması.*
Nerede yaşamak isterdiniz? *Türkiye'de. (Dostlarımın, meslekdaşlarımın bulunduğu, işimi sürdürebileceğim herhangi bir yer olabilir.)*
Yeryüzünde gerçek mutluluk nedir? *İnsanın mesleğini özgürcü yapabileceği, özgürce düşünüp düşüncelerini özgürce sanatına yansıtabileceği bir ortamda yaşamak.*
Hangi hataları bağışlarsınız? *Kötü niyetle yapılmamış, başkalarını zedelemeyen hataları.*
Sevdiğiniz roman kahramanları? *Kemal Tahir'in kahramanları.*
Sevdiğiniz tarihi kişilikler? *İsmet İnönü, Edebali.*
Sevdiğiniz kadın kahramanlar? *Kadınlık olgusunu yaşamanın bilincinde olup, yaşam kavgası veren, benliğini savunan bütün kadınlar.*
Sevdiğiniz ressamlar? *Balkan Naci İslimyeli, Orhan Taylan, Komet.*
Sevdiğiniz besteciler? *Adnan Saygun, Yalçın Tura.*
Bir erkekte değer verdiğiniz özellik? *Toplumun kendisine hak gördüğü, erkek olmanın ilkel avantajlarını kullanmaktan kaçınması...*
Bir kadında? *Sadece kadın olduğunun değil, insan olduğunun da bilincinde olması.*
En büyük erdem nedir? *İnsanlık bilinci.*
En sevdiğiniz uğraş? *Sinema.*
Kimin yerinde olmak isterdiniz? *Yerimden memnunum.*
Karakterinizin belirleyici özelliği? *Akılcı, soğukkanlı olmak.*
Dostlarınızın değer verdiğiniz özellikleri? *Zeki ve çalışkan olmaları, çağın gerisinde kalmamaları, dürüstlük, açıksözlülük.*
Hatalarınız? *Çağdaş ve uygar olmaya çalışıp, az da olsa kolektif bilinçaltımızdan kaynaklanan feodal, tutucu etkilenmelerden kurtulamamak.*
Mutluluk rüyanız? *Zengin olmak... Geniş bir hareme sahip olmak.*
Sizin için en büyük felaket ne olabilirdi? *Eşim Deniz Türkali'nin hayatımda olmaması.*
Ne olmak isterdiniz? *Gene film yönetmeni.*
Sevdiğiniz renk? *İki rengin uyuşumu ya da zıtlığı.*
Sevdiğiniz yazarlar? *Kemal Tahir, Yaşar Kemal, Lâtife Tekin.*
Sevdiğiniz şairler? *Nazım Hikmet, Yahya Kemal, Hilmi Yavuz.*
Yaşayan erkek kahramanlarınız? *Türkiye'deki film yönetmenleri.*
En nefret ettiğiniz şey? *Her çeşit baskı.*
Tarihte en nefret ettiğiniz kişiler? *Koca bir toplumu baskıyla yönetebileceklerini, yönlendirebileceklerini sananlar.*
Hayran olduğunuz askeri başarılar? *Askeri başarılara pek de hayran olunması gerektiğini sanmıyorum.*
Hangi doğal yeteneğe sahip olmak isterdiniz? *Kolayca çeşitli müzik aletleri çalabilmek.*
Nasıl ölmeyi isterdiniz? *Doğrusu pek niyetim yok.*
Şu andaki ruh haliniz? *Düşünen her yurttaşımız kadar iyi.*
Hayat prensibiniz? *Özellikle kendime ve yaptıklarıma, kendimi kayırmadan bakmaya çalışmak...*

Fransa'da bütün siyasi güçler merkezdeki seçmene oynuyor

Gaullizm de öldü, yaşasın liberalizm

MEHMET ALTAN

23 yıllık bir aradan sonra iktidara gelen Fransız sosyalizmi, 1986 genel seçimlerine çok az bir zaman kala, çok uzun bir süre daha geri gelmemek üzere iktidardan gitmemek için neler yapılması gerektiğini umutsuzca tartışıyor.

Sosyalist Parti'nin, 15 ve 16 aralık tarihlerinde, Evry'de düzenlediği **"Modernleşme ve Sosyal Gelişme"** adlı toplantıda Başbakan **Laurent Fabius, "Kemer sıkma politikasına son vereceğine dair söz vermediğini"** bir kez daha yineledi.

Herhangi bir muhafazakâr hükümetin uyguladığı teknik önlemlerden pek farklı olmayan **"kemer sıkma"** uygulamaları, bir yandan işsizliği arttırırken bir yandan da alım gücünün düşmesine yol açıyor. Nitekim Fransa'da geçtiğimiz yıl içinde işsizlerin sayısında yaklaşık 300 binlik bir artış oldu.

Fransız sosyalistleri, çok radikal bir programla iktidara gelip, kriz halindeki kapitalist bir ülkede sosyal demokrasinin çaresizliğini fark etmelerinden sonra, politikalarını 180 derece değiştiridiler. Bir yanda enflasyonu, öte yanda dış ödemeler dengesi açığını büyütmesi üzerine, Keynes'ci politikalara son verildi. Eskiyen ve rekabet gücünü günden güne yitiren sanayii modernleştirme programı yürürlüge konarak, sermayeyi rahatlatma amaçlandı. Bir yandan da sosyalist partiye oy vermiş kitlelerden devamlı olarak kemer sıkmaları istendi.

Sosyalist hükümetin, tabanını hızla yitirdiği Fransa'da, Mitterrand ve neo-liberal görünümlü genç Başbakan Fabius, mevcut politikaların devamında kararlı görünüyorlar. Bu inatçı tutuma eleştiriler, sadece parti dışından değil, içinden de büyüyürek devam ediyor. Örneğin, arahk ayının ortasındaki parti toplantısında sosyalist liderlerden biri **"Hükümetin hâlâ patronlarla, işçiler arasında bir tercih yapamadığını"** söyledi.

Mitterrand ve hükümetin genel seçimlerde bütün umudu, yitirilen sol desteği, merkezdeki liberal seçmenin desteğini kazanarak gidermek. Mamafih, solun desteğini yeniden kazanmak için her şey yapılıyorsa da, demeçlerde, önerilerde hep liberal bir hava verilmeye özen gösteriliyor. İşverenlerin kâr etmesinin bütün ekonominin temeli olduğu sık sık tekrarlanırken, girdiğimiz yıl içinde işverenlerin sırtında bir yük olduğu ileri sürülen işletme giderlerinin azaltılmasına çalışılıyor. Mitterrand, demeçlerinde devleçi bir uygulamadan değil, karma ekonomiden yana olduğunu her defasında açıklıyor. Amaç, merkezdeki liberal oyların desteğini sağlayarak, genel seçimlerden **"en az ziyanla"** çıkmak.

By By Gaullizm

Fransa'da sosyal demokrasi kendi çıkmazlarını göre göre, liberalizme çark ettiği sırada, de Gaullecü sağın da, aynı yöne dümen kırdığı gözleniyor.

Fransa'da, iki temel sağ partiden biri olan **"Fransız Demokrasisi İçin Birlik" (UDF)** çok öncelerden beri liberal olduğunu söylüyor. Her ne kadar, son zamanlarda, liberalizm konusunu çok daha fazla işliyorlarsa da, asıl herkesi şaşırtan de Gaullecü partideki gelişmeler.

Bugün de Gaullecü geleneğe, Jacques Chriac liderliğindeki, **"Cumhuriyet İçin Birleşme" (RPR)** adlı parti sahip çıkıyor. Daha doğrusu bugüne kadar sahip çıkıyordu. Son zamanlarda, partinin lideri tarafından yapılan açıklamalar ve genel seçimler için yayımlanan program, Fransa'da sosyalizmden sonra de Gaullecülüğün de öldüğünü gösteriyor.

De Gaullecülüğü çok kaba hatlarıyla **"Her şeyden önce devlet"** formülüyle özetleyebiliriz. Bu akım, her zaman devletin oynadığı rolü büyük önem vermiş, kamu müdahalesini **"genel çıkarlar"** için kaçınılmaz saymıştı. Devletçilik, müdahalecilik, merkeziyetçilik, de Gaullecülüğün vazgeçilmez özellikleriydi.

Gaullizm, politik ve sosyal hayatta yukarıdaki görüşleri uygularken, dış politikada **"bağımsızlık"** kavramına büyük önem veriyordu. Amerika'ya karşı Fransa'nın ulusal çıkarlarını kıskançlıkla koruyacağı bir Avrupa beraberliğini geliştirmeyi amaçlıyordu. Nitekim, 1966 yılında de Gaulle Fransa'nın NATO'nun askeri kanadından çekilmesine karar vermişti.

Jacques Chirac ve Cumhuriyet İçin Birleşme (RPR) adlı partinin diğer önde gelenleri, verdikleri demeçlerle gerek iç politikada, gerek dış politikada Gaullizmle taban tabana zıt görüşler ileri sürüyorlar. Örneğin ekonomik hayatta devletin müdahalelerini asgariye indirmesini öneriyorlar. Dış politikada Amerika'ya bağımlı bir "ortak Avrupa savunması" öneriyorlar.

Bunların dışında, kasım ayında Grenoble kentinde yapılan Cumhuriyet İçin Birlik Partisi Genel Kongresi'nden sonra parti yönetiminde büyük değişiklikler oldu. Başka bir deyişle, partinin yönetimi şimdiye kadar olduğu gibi de Gaulle ve onun mirasçısı Pompidou döneminde önemli görevler yüklenen eski politikacılardan değil, parti lideri ve Paris Belediye Başkanı Jacques Chiracı kimselerden oluştu. Paris belediye yönetiminde de aynı doğrultuda düzenlemelere gidildi. Kısaca RPR'de Gaullizm öldü, Chirac dönemi açıldı.

Temellerini aydınlanma çağında, Locke, Montesquieu gibi düşünürlerin görüşlerinden alan liberalizm, Fransız ihtilali ile zirveye ulaştı. Kişisel özgürlükler, serbestçe görüş ve fikir bildirme, yasama, yürütme ve yargının birbirinden ayrılarak, devlet gücünün kanunla sınırlandırılması; vatandaşın devlete karşı yeni düzenlemelerle korunması, kanunları yapıp, hükümeti denetleyen meclislerin genel seçimlerle gelmesi ve devletin ekonomiye müdahalesinin azaltılması, liberalizmin temel uygulamalarıydı. Böyle yeni bir "izm"in belirmesinin nedeni, burjuvazinin artık "rüştünü ispat etmiş" olmasıydı. Aristokrasiye karşı burjuvazi hareket alanını genişletirken, çalışanlar için aynı şeyler söz konusu edilmiyordu.

Örneğin, Benjamin Constant ve Tocqueville'in liberalizmin teorisyenliğini yaptığı Fransa'da, Le Chapelier kanunu işçilerin örgütlenerek haklarını savunmalarını yasaklıyordu.

Bunca zaman sonra Fransa'da liberalizmin tekrar, hem sağ ve hem sol tarafından

el üstünde tutulmasının, ülkeye özgü nedenleri var. Bunlardan ilki, Fransa'da sağ ve solun yaklaşık eşit oranlarda oy toplaması. Biraz daha fark yaparak seçim kazanmak için, asgari müşterek liberalizm olarak beliriyor. Böylece sol, sosyal demokratların, sol liberallerin ve merkezdekilerin oylarını alabileceğini umuyor. Sağ ise sosyal demokrasiye oy vermiş, ancak gidişattan pek memnun olmayan ılımlıları kendine çekeceğini hesaplıyor.

Liberal görünümlü sağ ve sosyal demokrasinin, hesaplarının liberalizmle sona ermediğini söylemek gerek. Sosyal demokratlar komünistlerin, geleneksel sağ da aşırı sağın oylarını kapmak için zaman zaman liberal görüntüyle çelişse de bir ikinci politikayı usul usul yürütüyorlar.

Ayrıca, Fransa gibi bir ülkede, sağ ve sol arasında öyle çok büyük farklar yok. Hele ekonomik kriz dönemlerinde, sosyal demokrasi **"pastayı büyüteçek"** reçetelere sahip olmadığı için, zaman zaman iki taraf arasındaki nüanslar bile kayboluyor. İki tarafın kavuştuğu ortak nokta, liberalizm olarak beliriyor.

Bir başka nokta, teknolojinin, toplumların sosyolojik yapılarını çok hızlı ve radikal biçimde değiştirmesi. İstatistikler, Fransa'da ve diğer sanayileşmiş ülkelerde, işçi sınıfının gerileyip, orta sınıfların büyüdüğünü gösteriyor. Başka bir ifadeyle, teknolojik gelişme, sanayi toplumlarını **"orta sınıflaştırıyor."** Orta sınıflara denk düşecek politikalar ise, kriz dönemlerinde sosyal demokrasi özelliğini kaybettiği için, liberalizm olarak ortaya çıkıyor.

Liberalizmin temel çizgileri sağ ve sol tarafından kabul edilmekle beraber, asıl farklılık ekonomik politikalarda beliriyor.

Sol liberalizm, yukarda kısaca değindiğimiz gibi, karma ekonomi ile sosyal devletin yer aldığı bir tablo olarak anlaşılıyor. Ancak, karma ekonomi anlayışını Türkiye'de bugüne kadar gelen uygulamalardan çok daha farklı, özel sektör ağırlıklı bir karma ekonomi olarak anlamak gerek.

Sağın anladığı neo-liberalizm Amerika ve İngiltere'de uygulanan politikalardan pek farklı değil. Vergilerin azaltılması, bürokratik yapının önemli reformlarla değiştirilmesi, üretim sektörlerindeki devlet ağırlığının mümkün olduğunca sınırlandırılması, özetle devletin rolünü asgariye indirmek biçiminde beliriyor. Bunun nasıl uygulanacağı konusunda Giscard d'Estaing'in 19 aralıkta yaptığı bir konuşma iyi bir örnek.

Sağın ağır toplarından d'Estaing'e göre genel seçimlerin kazanılmasının ardından yürürlüge konacak liberalizm **"bırakınız geçsinler"** ilkesine göre değil **"bırakınız kursunlar"** ilkesinden hareketle uygulanacak. Seçimlerin hemen ardından, fiyatların devlet tarafından belirlenmesi uygulamasına son verilecek, şirketler tarafından ödenen her türlü vergi, harç, resim gibi ödemelerin oranlarında önemli bir azaltma yapılacak, şirketler sosyal sigortaya katkı zorunluğundan kurtarılacak, bugüne kadar yapılmış millileştirmelerin geri çekilmesi için bir takvim oluşturulacak, Fransız Merkez Bankası'nın bağımsızlığını kuvvetlendirecek bir yasa çıkarılacak, ekonomiden denetimini olanaklı kılan 1945 tarihli yasa iptal edilecek ve televizyonun tekelden kurtarılması sağlanarak bütün bu amaçlarla yeni düzenlemeler yapılması gerekecek.

De Gaulle'cü miras terk eyleyen Chirac, liberalizmle, Reaganizmi aynı anlamda kullanıyor. Ancak de Gaullecü oyları da kaçırmamak için liberalizm sözcüğü yerine **"özgürlüklere dönüş"** sloganını kullanmaya dikkat ediyor.

Özetle, sosyal demokrasinin çıkmazından sonra, de Gaullecülük de Fransa'da öldü. Bakalım liberalizm sahnede ne kadar kalacak?